Ontwikkelbeeld Groen & Landschap

Vijfde Pijler Groen & Landschap: het aanbod van en aan de U16

31 juli 2019

Landschap in de spits!

De verschillende landschappen en de grote variatie aan waarden van natuur en cultuurhistorie maken de regio van U16 bijzonder. Deze ruimtelijke kwaliteit draagt in belangrijke mate bij aan het vestigingsklimaat van de regio. De toename van het aantal bedrijven en inwoners tot 2040 is aanzienlijk. Dit brengt voor de hele regio een schaalsprong met zich mee voor wonen, economie, energie en mobiliteit. Met elkaar hebben we geconstateerd dat landschap en groen een belangrijke onderlegger is in de ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit van de regio en toegevoegd moet worden als vijfde pijler aan het Ruimtelijke Economisch Programma (REP). De schaalsprong in de ruimtelijke ontwikkeling van de U16 vraagt, vergelijkbaar met de andere opgaven van het REP, om een schaalsprong voor groen en landschap in onze regio.

De U16-regio heeft unieke landschappelijke en natuurwaarden, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de landgoederenzones, het Groene Hart, het Kromme Rijngebied, het rivierenlandschap, de Vinkeveense en Vecht-plassen en het Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug. Het landschap is door de eeuwen heen veranderd, bodem en waterlopen blijven voor een belangrijk deel bepalend voor het landschap. De ondergrond vormt de onderlegger voor het veelzijdige landschap van U16. Met de vijfde pijler doen wij een voorzet om natuur en landschap te koesteren en te ontwikkelen en in gebieden ruimte te houden voor de dynamiek van de 21e eeuw.

Een integrale visie op de ontwikkeling van de regio vraagt om het maken van keuzes die bijdragen aan de kwaliteit van de hele regio; als een vorm van goed rentmeesterschap. Dit ontwikkelbeeld is een aanzet. Het brengt groene en landschappelijke waarden in beeld en geeft een voorzet voor de keuzes die we met elkaar moeten maken, binnen het groene en landschappelijke domein en in wisselwerking met de andere pijlers van het REP.

In de komende periode brengen we de concrete vraagstukken in beeld, doen we een voorstel voor de fundamenten van een toekomstbestendige landschappelijke en groene structuur en zullen we samen antwoorden moeten formuleren op dilemma's. Op weg naar een aantrekkelijke en vitale groene regio, ook in de toekomst.

George Becht
Hans Marchal
Lot van Hooijdonk

Bestuurlijk opdrachtgevers Verkenning Groen en Landschap

Inhoudsopgave

Introductie Groen & Landschap 4

Kern: schaalsprong stedelijk gebied betekent ook een schaalsprong voor Groen & Landschap 6

Ontwikkelbeeld Groen en Landschap U16 2040 8

> De basis: het watersysteem en de aanwezige kernwaarden van het landschap 10

> De verrijking: het versterken van groen & landschap 12

> Schematische weergave ontwikkelbeeld 14

> Toelichting bij de legenda-eenheden van het Ontwikkelbeeld 16

> De principes: optimaliseringsprincipes voor groen & landschap 20

De focus: U16 ten opzichte van 16U 22

Vervolgonderzoek 23

Achtergronden verkenning U16 vijfde pijler Groen & Landschap 24

> U16 Ambities en opgaven Groen & Landschap 26

> Themakaarten 28

Bijlage: Toelichting kwantitatieve opgave U16 48

Literatuurlijst 50

Introductie Groen & Landschap

Vijfde Pijler groen & landschap: het aanbod van én aan de U16

In april en mei 2019 heeft BVR adviseurs de U16 gemeenten en de Provincie Utrecht geholpen om inhoud te geven aan de Vijfde Pijler Groen & Landschap van het Ruimtelijk Economisch Programma (REP). Het voorliggende document beschrijft allereerst de toelichting op het Ontwikkelbeeld en bevat vervolgens de achterliggende analyse. Het is het resultaat van een snelle verkenning (ca 8 weken) van bestaande gebiedskwaliteiten, huidig beleid en gemeentelijke ambities.

De hoofdlijnen staan centraal. Het Ontwikkelbeeld gaat vooral in op de essenties die op dit moment (bestuurlijk) relevant zijn. Het is een overstijgend verhaal over dat wat de U16 gemeenten met elkaar verbindt en niet het verhaal van 16 individuele gemeenten. Het heet een Ontwikkelbeeld, als aanbod en opening voor een gesprek voor het versterken van de Utrechtse kwaliteiten en het maken van een schaalsprong in groen en landschap.

Het project is georganiseerd rondom twee werkbijeenkomsten met een vertegenwoordiging van alle 16 gemeenten, de provincie, de waterschappen en stakeholders. Dit Ontwikkelbeeld is gebaseerd op de door hen gedeelde bronnen, kennis en inzichten zoals landschapsontwikkelingsplannen, structuurvisies en omgevingsvisies van de U16, provinciaal beleid en dat van de waterschappen. Daarmee zijn zeven thema's op basis van GIS-informatie feitelijk in kaart gebracht en is het Ontwikkelbeeld opgesteld. De kaartenset en databestanden, die te gebruiken zijn in een GIS-omgeving, vormen een onlosmakelijke bijlage bij het Ontwikkelbeeld.

Met het geschetste Ontwikkelbeeld kan een integrale afweging worden gemaakt voor het Ruimtelijk Economisch Programma (REP), samen met de andere vier pijlers Wonen, Mobiliteit, Economie en Energie.

Groen & Landschap zijn van groot belang als basis van de groei van de regio om deze leefbaar en aantrekkelijk te houden en daarmee bij te dragen aan de aantrekkingskracht en vestigingsvoorwaarden van de regio. Het ontwikkelen van Groen & Landschap is daarom een gedeelde verantwoordelijkheid van overheid, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de inwoners van de U16 gemeenten.

Kern: schaalsprong stedelijk gebied betekent ook een schaalsprong voor Groen & Landschap

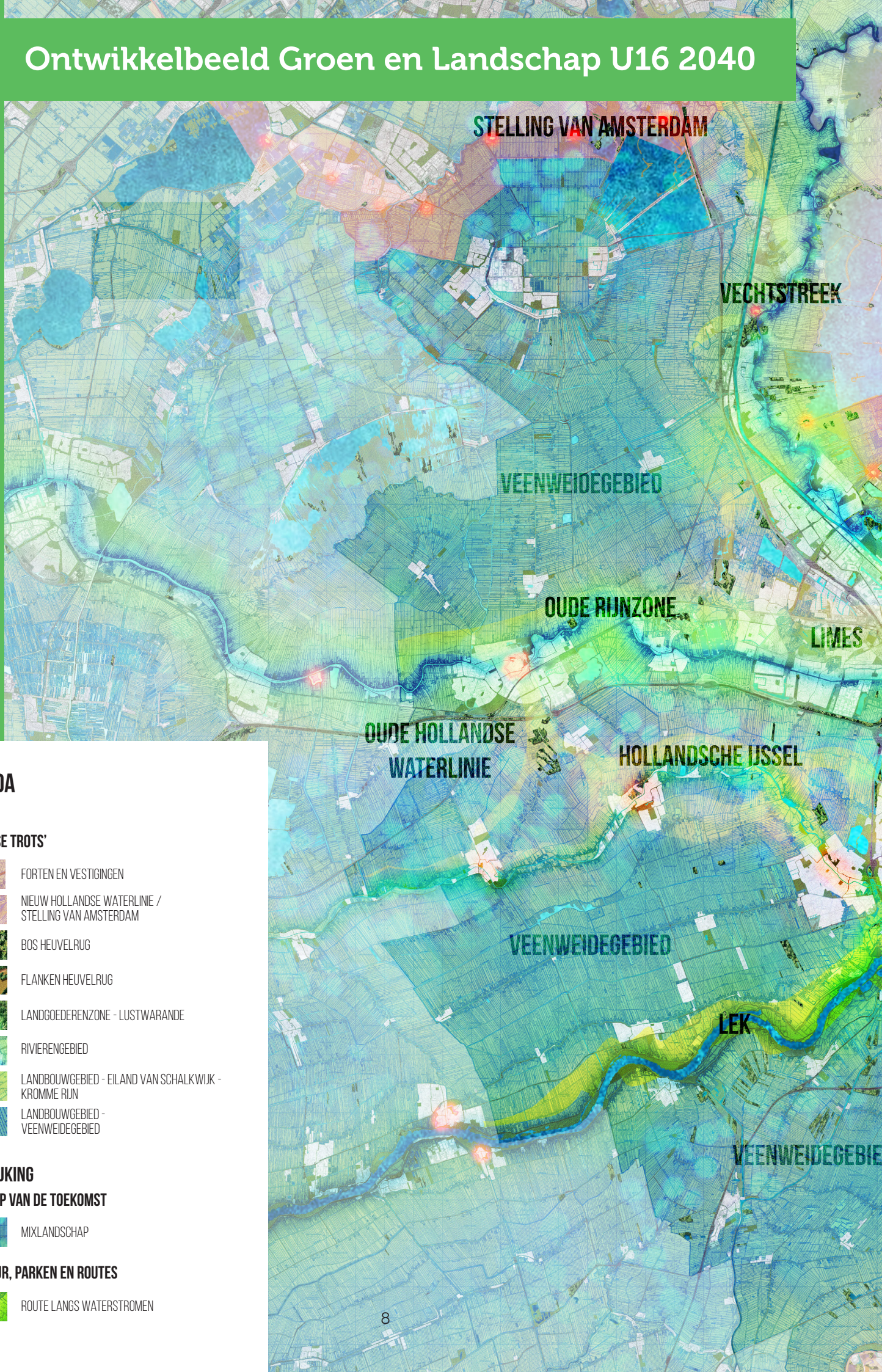
Het gebied van de U16 wacht een schaalsprong door veranderingen in de samenleving, de groei van het aantal inwoners, klimaatverandering en de energietransitie. De druk komt vanuit andere pijlers maar ook binnen de pijler groen & landschap is het zoeken naar een juiste balans tussen landschap, natuur, landbouw, recreatie, cultuurhistorie, kleine kernen en stadsranden, klimaat, bodemdaling en water. De schaalsprong van de verstedelijking vereist ademruimte, groen en uitloopgebied voor inwoners. Het gaat niet alleen om intensieve recreatiegebieden maar ook om rust en ruimte te kunnen ervaren.
De landbouwsector staat voor een belangrijke opgave om de transitie te maken naar een circulaire landbouw; die de sector toekomstbestendig maakt. Er is ruimte nodig voor biodiversiteit. Klimaatverandering zorgt voor piekbuien, maar ook voor een groeiend vraagstuk van droogte. Zo is er ook ruimte nodig voor waterberging en buffering, of bijvoorbeeld bosaanplant om CO2 af te vangen. Kortom, groen & landschap zelf maken ook een schaalsprong.

Dit Ontwikkelbeeld is daarom een handreiking voor afwegingen tussen de functies in het buitengebied en een ‘groen aanbod’ naar de andere pijlers; wonen, mobiliteit, economie en energie. Het is een gezamenlijk, toekomstgericht en strategisch verhaal met kansrijke ontwikkelmogelijkheden, kwaliteitsuitgangspunten en afwegingsprincipes voor het groen en landschap van de U16. Het draagt bij aan meer uitgesproken keuzes en intergemeentelijke afstemming over de gewenste hoeveelheid van betekenisvol groen en landschap. Het draagt zo bij aan een gezonde leefomgeving.
De kwantitatieve opgave is globaal in beeld gebracht (zie de bijlage), op basis van onderzoeken uit de verschillende pijlers en diverse aannames, met name over de verwachte groei in inwoners en provinciale natuurdoelen. Op basis van de gangbare groennormen heeft elk huishouden in de toekomst tenminste 75 m^2 gebruiksgroen nodig binnen de rode contour en op maximaal 5 km afstand dienen de grote groengebieden bereikbaar te zijn, per huishouden gemiddeld 500 m^2.* Op basis van deze normen en de verwachte groei in huishoudens is de indicatie van de benodigde extra groene ruimte 225 ha recreatief stedelijk groen. Er is een tekort van in totaal 550 ha recreatief groen voor intensief gebruik in en om het meer stedelijke deel van de U16. Daarnaast is behoefte aan vele kilometers fiets- en wandelpaden en de beschikbaarheid van 5.000 ha grote groengebieden en het ontwikkelen van 3.000 ha nieuwe natuur in de gehele U16. Deze normen zijn nadrukkelijk een hulpmiddel en geven alleen een indicatie. Er is namelijk overlap tussen deze ruimteclaims, zoals het benodigde recreatief groen en de beschikbaarheid van grote groengebieden. Kwaliteit gaat voor kwantiteit en er is altijd maatwerk nodig met dubbelgebruik van water, natuur, recreatie, landbouw.

* Cijfers 2040 zijn indicatief bepaald op basis van de deelrapportages van de andere vier pijlers van het REP-project van U16, aangevuld met landelijke en provinciale gegevens en aannames van BVR. Zie de bijlage.

Ontwikkelbeeld Groen en Landschap U16 2040

LEGENDA

DE BASIS

'UTRECHTSE TROTS'

- FORTEN EN VESTIGINGEN
- NIEUW HOLLANDSE WATERLINIE / STELLING VAN AMSTERDAM
- BOS HEUVELRUG
- FLANKEN HEUVELRUG
- LANDGOEDERENZONE - LUSTWARANDE
- RIVIERENGEBIED
- LANDBOUWGEBIED - EILAND VAN SCHALKWIJK - KROMME RIJN
- LANDBOUWGEBIED - VEENWEIDEGEBIED

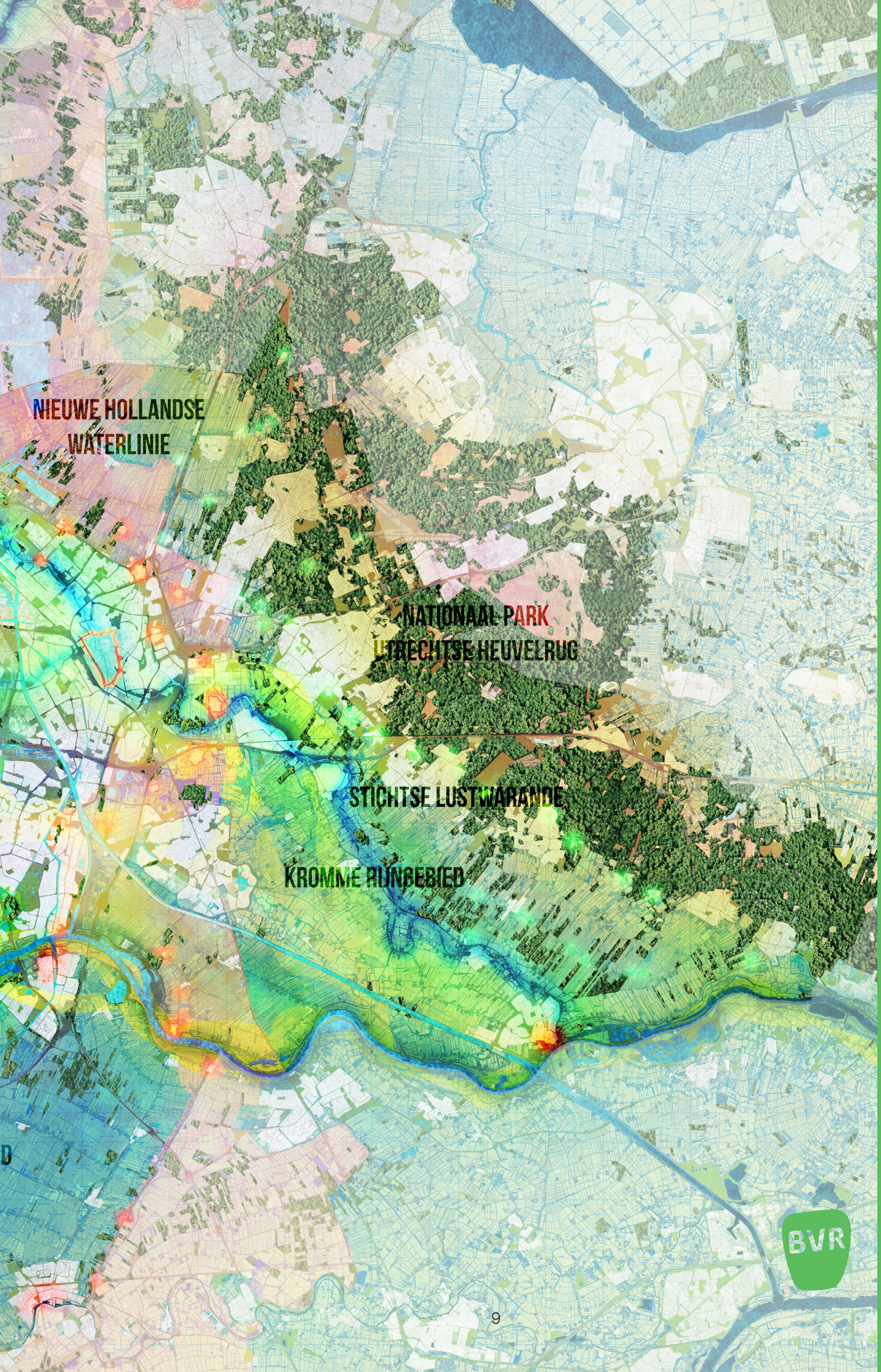
DE VERRIJKING

LANDSCHAP VAN DE TOEKOMST

- MIXLANDSCHAP

U16 NATUUR, PARKEN EN ROUTES

- ROUTE LANGS WATERSTROMEN

NIEUWE HOLLANDSE
WATERLINIE
NATIONAAL PARK
UTRECHTSE HEUVELRUG
STICHTSE LUSTWARANDE
KROMME RIJNGEBIED
BVR

De basis: het watersysteem en de aanwezige kernwaarden van het landschap, de ‘Utrechtse Trots’

De basis van het Ontwikkelbeeld wordt gevormd door bestaande waarden van de ondergrond, de geomorfologie, (grond)water en belangrijkste landschapstypen met hun kernkwaliteiten. Immers de ondergrond vormt de onderlegger voor het veelzijdige landschap dat de U16 rijk is.

Het watersysteem en de landschapstypen samen scheppen de condities voor een passend grondgebruik van landbouw, natuur en recreatie. Deze landschappelijke onderlegger met al haar ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteiten vertegenwoordigt een grote waarde voor de U16. Het watersysteem en de landschapstypen samen scheppen de condities voor een passend grondgebruik van landbouw, natuur en recreatie. Ook opgaven uit de andere pijlers wonen, mobiliteit economie en energie volgen deze condities.

U16 landschappen

Nieuwe ontwikkelingen kunnen deze fantastische kwaliteiten gebruiken. Op die manier wordt verder gebouwd aan de opbouw, ontsluiting en zonering van de ‘Utrechtse Trots’. Dit zijn de Lek, het Kromme Rijngebied, Oude Rijnzone en Hollandsche IJssel met tal van oude Vestingsteden zoals Woerden, Wijk bij Duurstede, IJsselstein, Vianen, Oudewater en Montfoort. Verder de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam; Nationaal park Utrechtse Heuvelrug; de landgoederen- en buitenplaatsenzone langs de flanken van de Heuvelrug en de Vecht; het veenweidelandschap en de agrarische hoofdstructuur van duurzame grootschalige productieruimte met erf- en wegbeplantingen.

Landbouwkerngebieden
De agrarische kerngebieden zijn op de kaart gezet als deel van de Utrechtse Trots. Deze kerngebieden zijn gedefinieerd als de grote aaneengesloten gebieden, wat verder weg gelegen van de steden, waar de primaire functie landbouw is en blijft. Op de getekende kaart is de begrenzing slechts indicatief bedoeld. Het gaat om de aaneen geslotenheid van de productieruimte. Nabij het stedelijke gebied, de hoofdinfrastructuren of de stroomruggen zal ook landbouw blijven, maar in combinatie met andere functies zoals omschreven in Landschap van de Toekomst.

De Landbouwkerngebieden markeren ruimte voor de melkveehouderij in het Groene Hart, de fruitteelt in het Kromme Rijngebied en Eiland van Schalkwijk en om het Landbouw ontwikkelgebied (LOG) Maarsbergen.

Deze landbouwkerngebieden zullen veranderen richting 2040. De bedrijven richten zich op vormen van duurzame, circulaire landbouw. Biodiversiteit, bodemdaling, energietransitie en watervraagstukken bieden kansen en vereisen op termijn een aangepaste bedrijfsvoering.

De verrijking: het versterken van groen & landschap

Om de benodigde schaalsprong in groen & landschap vorm te geven, wordt de basislaag verrijkt. Een nieuwe betekenisvolle laag wordt toegevoegd aan het landschap (‘Landschap van de Toekomst’) en grote groengebieden worden verbonden met royale multifunctionele recreatieve routes (‘U16 natuurnetwerk, parken en routes’).

Landschap van de Toekomst
Dit is het nieuwe aantrekkelijke mixlandschap van 2050, met innovatieve combinaties en waardenketens van landbouw, natuur, bos, water, recreatie, energie. De gebieden krijgen een nieuwe ruimtelijke structuur waarin de functies een vanzelfsprekende plek vinden. Het Landschap van de Toekomst betreft de gebieden die niet direct tot de landbouwkerngebieden behoren. Ze kennen diverse autonome opgaven zoals bodemdaling en worden vaak doorsneden door grote infrastructuur.

In dit landschap van de toekomst schuilen ook nieuwe kostendragers voor agrariërs (een New Deal zoals de Rijksbouwmeester dit noemt in Panorama Nederland), in ruil voor de noodzakelijke extensivering. Korte(re) ketens tussen agrarische bedrijven en de stedelijke consument zijn kansrijk met oog op verduurzaming en als kostendrager.

U16 West
Dit landschap betekent in het westen een impuls voor het veenweidegebied door de combinatie van schaalvergroting/extensivering én schaalverkleining (‘terug naar de kwalitatieve oorsprong van het Groene Hart’ met meer diversiteit en contrast van bijvoorbeeld hooilanden, wateren en oevers of moerasbos).

U16 Oost
Het Landschap van de Toekomst betekent ten oosten van Utrecht een innovatief landschap waarin bijvoorbeeld landbouw en waterberging de dragers zijn.

U16 natuurnetwerk, parken en routes
Het ‘U16 natuurnetwerk, parken en routes’ geeft vorm aan een krachtig biodiversiteitsprogramma van robuuste ecologische verbindingen en natuurkernen en enkele riante fiets-wandelroutes langs de waterstromen, dwars door de U16.

Groene zones
Dit netwerk bestaat uit een aantal groene recreatieve zones die het U16 gebied dooraderen. Deze zones volgen de waterrijke hoofdstructuren van het landschap. Dit zijn de Limeszone met de Kromme Rijn en Oude Rijn; De buitenplaatsenzone van Langbroekerwetering/Stichtse Lustwarande en Vechtstreek; de Hollandse IJssel, de rivier, dijken en uiterwaarden van de Lek.

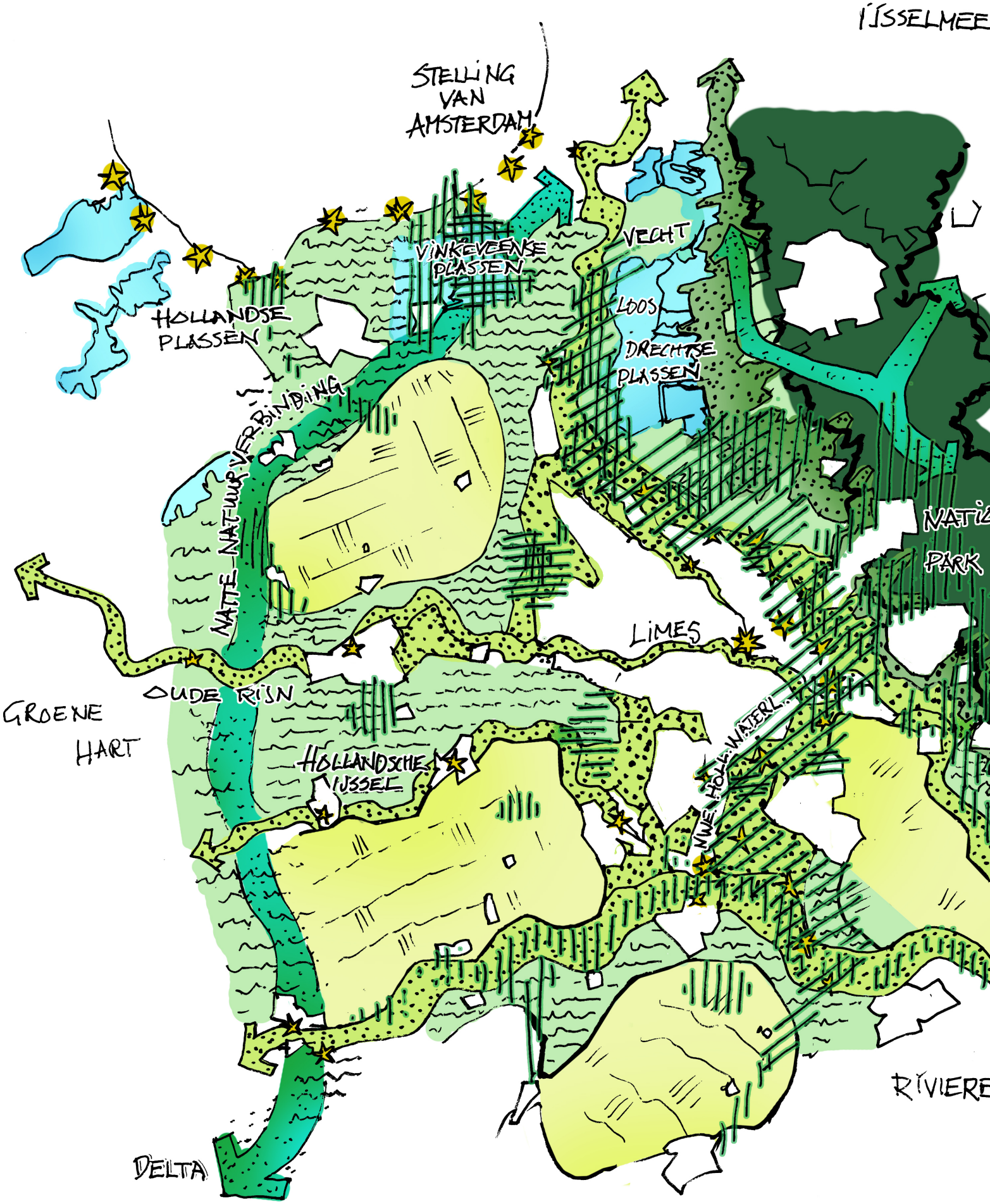
De zones worden actief ingericht met robuuste groenstructuren (bosvakken, houtwallen, moerasranden, weides), royale langzaam verkeerroutes en rustpunten. Het zijn verbindende elementen in de U16.

Groene scheggen
Bij het stedelijke gebied verbreden de zones zich tot ‘groene scheggen’, de landschapsparken rond en tussen de kernen. In de scheggen bevindt zich een fijnmazig groenblauw netwerk van ecologische en recreatieve verbindingen, recreatieplekken, horeca, sport en leisure functies.

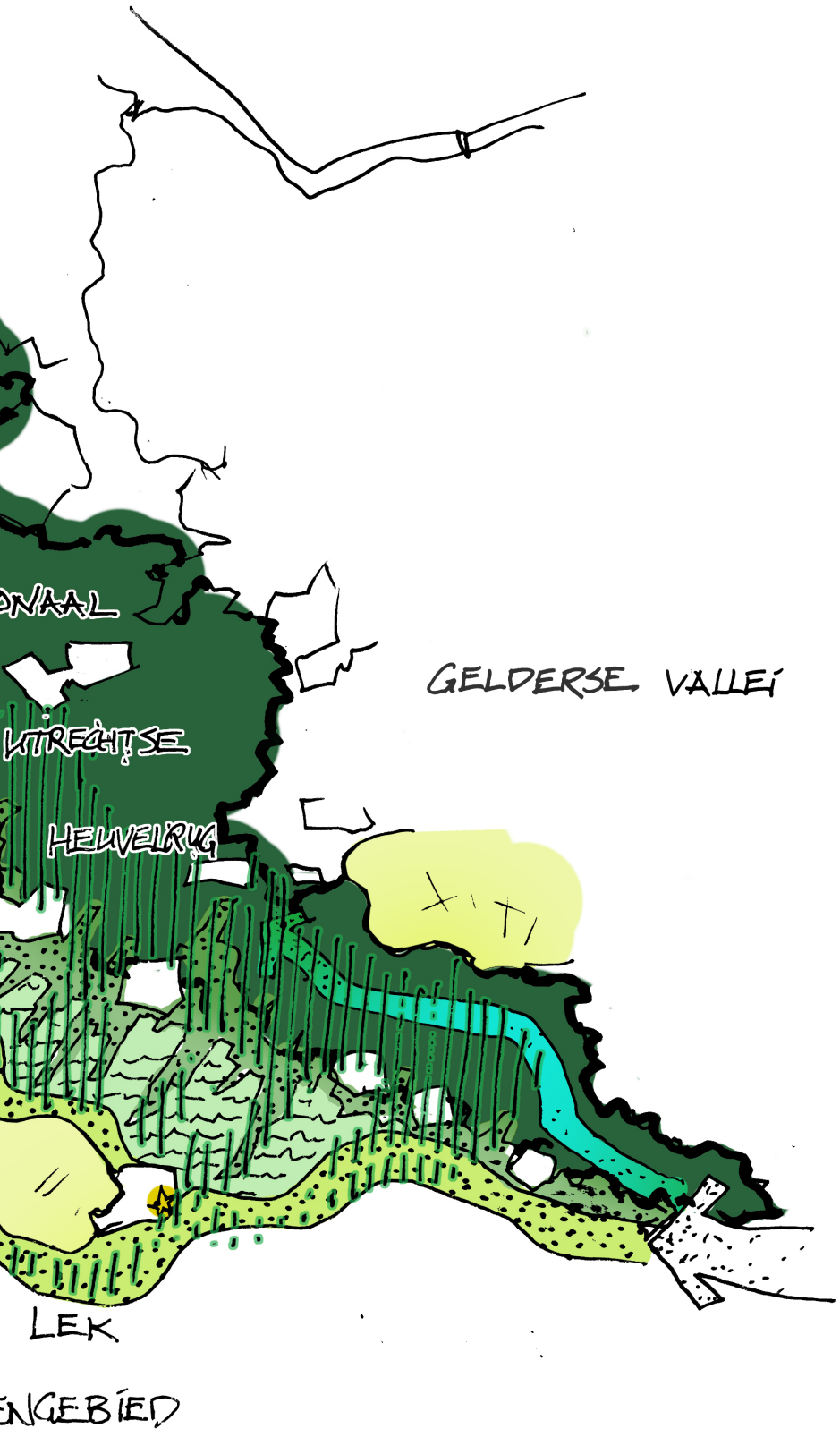

Robuuste ecologische verbindingen
Drie robuuste ecologische verbindingen bestaan uit de benodigde ruimte voor weidevogels en veenweide-natuur in het westen, aaneengesloten bossen en bosranden voor vogels en zoogdieren van Heuvelrug tot Gooi, en aaneengesloten uiterwaardennatuur voor planten, trekvissen, vogels en zoogdieren langs de Lek.

Schematische weergave ontwikkelbeeld

Dit is een schematische weergave van de verschillende landschappelijke concepten die zijn opgenomen in het Ontwikkelbeeld, 'de kaart achter de kaart'.

LEGENDA

DE BASIS
'UTRECHTSE TROTS'

- HEUVELRUG
- BESCHERMDE NATUUR
- RECREATIETERREIN
- NIEUWE HOLLANDSE WATERLIINIE
- FORTEN / WATERLINIE
- KERNGEBIED LANDBOUW
- UTRECHTSE-/HOLLANDSE PLASSEN

DE VERRIJKING

- LANDSCHAP VAN DE TOEKOMST

U16 NATUURNETWERK PARKEN EN ROUTES

- RECREATIEVE ZONE/ROUTE
- GROENE SCHEG
- ROBUUSTE ECOLOGISCHE VERBINDING

Toelichting bij de legenda-eenheden van het ontwikkelbeeld

De legenda bij het Ontwikkelbeeld bevat enerzijds de gebieden van de Basis en anderzijds de nieuw toegevoegde gebieden van de Verrijking. De eerste dienen respectievelijk behouden en versterkt te worden, de tweede geven met name vorm aan de schaalsprong in Groen en Landschap.

Elke gebied uit de legenda wordt hierna kort omschreven. Daarbij worden per legenda-eenheid telkens de kernkwaliteiten geagendeerd (te versterken) en de ontwikkelopgaven geschetst.

DE BASIS

Utrechtse Heuvelrug

Versterken kernkwaliteiten

- Robuuste eenheid bewaren van gevarieerd loof- en naaldbos- en stuwwalcomplex
- Accentueren reliëfbeleving heuveltoppen en flanken, doorsteken wegen, bosranden
- Beleving versterken van cultuurhistorische gelaagdheid

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

- Zonering gebruik: wonen – werken – recreatie – natuur. Onderscheid in enerzijds luwe kerngebieden en anderzijds routes en knooppunten met pleisterplaatsen voor reuring, en scheiding van routes voor diverse doelgroepen
- Klimaat en wateropgave: grondwaterbescherming en -aanvulling, infiltratie en voorkomen afspoeling van bodem

Kerngebieden landbouw

Versterken kernkwaliteiten

- Benadrukken oriëntatie van het landschap, de openheid, blok- en strokenverkaveling (Cope), petgaten, laan- en erfbeplantingen
- Ontwikkeling op de stroomruggen en in de linten met oog voor passende maat en schaal en doorzichten
- Behouden rust en stilte en recreatieve waarde

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

- Ontwikkeling van het agrarische kerngebied met duurzame, circulaire landbouw: fruitteelt rond Kromme Rijn, veeteelt rond Oude Rijn/Oude IJssel, in Veenweidegebied en Maarsbergen
- Remmen bodemdaling door aangepast landgebruik in bodemdalingsgebieden, ontwikkelen innovatief mixlandschap in agrarische zones bij steden en dorpen, verbeteren biodiversiteit agrarisch gebied, versterken van erf- en laanbeplantingen
- Klimaat en wateropgave: Waterkwaliteit waarborgen voor fruitteelt, specifiek peilbeheer bodemdalingsgebieden, waterberging voor langdurige neerslag en piekbuien, meer vasthouden hemelwater voor grondwateraanvulling / zomers gebruik.

Waterlinies, Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam

Versterken kernkwaliteiten

> Behouden en versterken van de samenhang van het strategische landschap en de afleesbaarheid en de beleving van de ensembles van forten, accessen, dijken, kanalen en inundatiekommen

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

> Recreatieve functies en verbindende routes in de linielandschappen

Utrechtse en Hollandse plassen

Versterken kernkwaliteiten

> Afwisseling intensieve zones met watersportfuncties / oeverrecreatie en rustige plassen
> Herkenbaarheid behouden van kenmerkend verveningspatroon met petgaten, zetwallen en legakkers en contrasten van grote open ruimtes van de plassen en kleinschalige bosrijke oevers en rietkragen

Ontwikkelopgaven groen en landschap

> Zonering drukte en rust en organiseren van betere bereikbaarheid en entrees/ parkeervoorzieningen
> Goed onderling verbinden van plassengebieden Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland

Bestaande recreatieterreinen

Versterken kernkwaliteiten

> Kleinschaligheid, diversiteit groeninrichting, waterelementen en oevers.
> Duidelijke entree/poort en bewegwijzering

Ontwikkelopgaven groen en landschap

> Vergroten areaal (zie ook groene scheggen)
> Kwaliteitsimpuls terreininrichting en beheer, uitbreiden en omvormen naar eigentijdse gebruikswensen

Beschermde natuur, het Natuur Netwer Nederland

Versterken kernkwaliteiten

> Unieke eco-hydrologische waarden, gradiënten hoog droog – laag nat, kenmerkende planten- en diersoorten

Ontwikkelopgaven groen en landschap

> Uitbreiden natuurgebieden in aansluiting op de groene scheggen en bestaande NNN
> Instandhouding en versterking natuurwaarden
> Beleefbaarheid vergroten zonder verstoring

DE VERRIJKING

Zone buitenplaatsen, Stichtse Lustwarande en Vechtstreek

Versterken kernkwaliteiten

- Bestaande buitenplaatsen en landgoederen
- Kleinschalig landschap met bosranden, velden en houtwallen en (Langbroekerwetering) karakteristieke copeverkaveling van open langgerekte ruimten en opstrekkende boskavels, grienden, essenhoutsingels en lanen
- Zichtlijnen en vergezichten rivier – stuwwal
- Ecologische waarde door kwelwater en oevers van Vecht en Vechtplassen

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

- Ontwikkelen recreatieve zone met verbindende routestructuur via de Lustwarande en door de Vechtstreek (ook in dwarsrichting - hoog droog, laag nat), langs buitenplaatsen en ridderhofsteden aan bosranden en wateren
- Waterberging en waarborgen waterkwaliteit

Zone oude stroomruggen, Kromme Rijngebied en Oude Rijnzone, Hollandsche IJssel

Versterken kernkwaliteiten

- Beleefbaarheid Kromme Rijn, Oude Rijn en Hollandsche IJssel als vesting- en vestigingszone (archeologie, cultuurhistorie)
- Ensembles stadjes, rivier en weg – adres aan de rivier, verschil met stroomrug en de eerste linten en kaden van de copeontginningen

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

- Ontwikkelen recreatieve zone met verbindende routestructuur en openbare oevers langs Kromme Rijn en Oude Rijnzone, Hollandsche IJssel

Zone rivierengebied, dijken en uiterwaarden van de Lek

Versterken kernkwaliteiten

- Versterken van het doorgaand oostwest karakter van rivier, uiterwaarden en oeverwallen en hoge Lekdijken met cultuurhistorie (vestigingsplaats) en waterwerken
- Inspelen op markante overgang stuwwal – rivierengebied en verschil binnen- en buitendijks

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

- Versterken Lekdijken met ruimte voor recreatie en benutten waterdynamiek voor ecologie en ruimte voor struinnatuur in uiterwaarden
- Ontwikkelen recreatieve zone met verbindende routestructuur langs de Lek

Groene recreatieve scheggen

Versterken kernkwaliteiten

> Recreatieve gebieden nabij stad- en dorpsranden met een diversiteit aan ruimtefuncties

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

> Ontwikkelen en inrichten van aantrekkelijke, goed bereikbare en samenhangende gebieden met recreatie als primaire functie (landschapspark)
> Klimaat en wateropgave: waterberging en buffering in relatie tot stedelijk gebied

Landschap van de Toekomst

Versterken kernkwaliteiten

> Vaak relatief kleinschalige poldergebieden nabij grote infrastructuren, met overgangen van nat naar droog en een diversiteit aan functies

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

> Bouwen aan een aantrekkelijk nieuw type landschap door slim combineren van verschillende functies (landbouw, natuur, recreatie, water, energie, infra, wonen en werken) in een ruimtelijke structuur die past bij de lokale kenmerken
> Introductie kostendragers voor realiseren doelen groen en landschap
> Ontwikkelen netwerk van recreatieve routes (kernen verbonden) en fijnmazige ecologische verbindingen voor insecten, vogels en kleine zoogdieren

Robuuste ecologische verbindingen

Versterken kernkwaliteiten

> Behouden en versterken ruimte voor weidevogels en veenweide-natuur in westen, behouden en versterken aaneengesloten bossen en bosranden voor vogels en zoogdieren van Heuvelrug-Gooi, behouden en versterken aaneengesloten uiterwaardennatuur voor planten, trekvissen, vogels en zoogdieren langs de Lek

Ontwikkelopgaven schaalsprong groen en landschap

> Realiseren van ‘stepping stones’ van formaat en slechten van barrières om de drie robuuste verbindingen te maken

De principes: optimaliseringsprincipes voor groen & landschap

Om het Ontwikkelbeeld te realiseren gelden de volgende optimaliseringsprincipes:

1. **Benut en versterk het palet van aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom**
   Ga voor ruimtelijke kwaliteit bij nieuwe ontwikkelingen. Behoud hiervoor de onmiskenbare groenblauwe kwaliteiten van de U16 en de verhalen die daarbij horen en maak ze sturend bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit kan door kernkwaliteiten te laten doorwerken in plannen en verder te bouwen op de structuurdragers van elk landschapstype.

2. **Maak voldoende en hoogwaardige ruimte voor recreatie, water, natuur en landbouw**
   Zorg voor een kwaliteitsimpuls voor het beheer en de doorontwikkeling van de bestaande natuur- en recreatiegebieden en ontwikkel nieuwe gebieden. Een eerste indicatie is 225 ha stedelijk groen in de nieuw te bouwen woonmilieus en 550 ha intensief recreatiegebied rondom de stedelijke regio Utrecht, 5.000 ha bereikbare groengebieden en 3.000 ha nieuwe natuur – zie de bijlage. Ga daarbij uit van meervoudig ruimtegebruik en functiecombinaties, wentel ruimtevragen niet af naar buren, maar verdeel de lasten en de lusten eerlijk. Zoneer de recreatie- en natuurgebieden met aan de ene kant stille kerngebieden en aan de andere kant routes en pleisterplaatsen voor reuring.

3. **Verbind stad en land beter**
   Verbind de kernen en het ommeland en de landschappen onderling met royale groenblauwe routes via de landschappelijke dragers en langs de waterlopen en verbreed ze soms tot groene scheggen in en tussen de kernen. Leg met investeringen in groen en landschap ook de verbindingen naar buiten het U16 gebied door fysieke recreatieve verbindingen naar grensoverschrijdende landschapseenheden zoals het Groene Hart, het Plassengebied, het Rivierengebied, de Heuvelrug en het Gooi tot aan het IJsselmeergebied.

4. **Draag vanuit elke ruimtefunctie altijd bij aan een betekenisvol Utrechts landschap**
   Bij ruimteclaims zoals uit energiebeleid en bij nieuwe woon-, of werklocaties zijn we adaptief. Via de optimaliseringsprincipes groen en landschap wordt per situatie gezocht naar een optimale ontwikkeling in de tijd. Via bijvoorbeeld gebiedsakkoorden en/of een groenfonds wordt ervoor gezorgd dat ruimteclaims onlosmakelijk bijdragen aan de bovengenoemde doelen voor groen en landschap. Hanteer bij ruimteclaims een duurzaamheidsladder: eerst besparen en beter benutten, dan inzetten op multifunctioneel ruimtegebruik bij bestaande functies en knooppunten. Alleen na een zorgvuldig ontwerp en maatschappelijke afweging nieuwe grootschalige ontwikkelingen in het buitengebied die ook bijdragen aan de kwaliteit van het buitengebied

De focus: U16 ten opzichte van 16U

Tot slot. Groenstructuren en waterstructuren zijn per definitie grensoverschrijdend. Het vraagt samenwerking. Door als U16 samen de wens uit te spreken om de diversiteit van de verschillende landschappen te koesteren, te investeren in een verrijking en niet overal met dezelfde ingrepen te komen, is het van belang dat op U16 niveau afspraken worden gemaakt. Niet als een optelsom, maar als een integratie en opschaling van alle gemeentelijke ambities. Het vraagt scherpe keuzes vanuit de gezamenlijke kracht en samenhang op een hoog schaalniveau van U16 als geheel. Dit kan ook betekenen dat in het ene deelgebied stedelijke functies worden geïntensiveerd en in het andere juist niet. Zolang de kwaliteiten van de U16 worden benut en alle ontwikkelingen bijdragen aan de schaalsprong van groen & landschap, blijft de regio leefbaar en dragen groen & landschap sterk bij aan de aantrekkelijkheid en de vestigingsvoorwaarden van de regio.

Vervolgonderzoek

Voor de realisatie van het Ontwikkelbeeld is nader onderzoek en uitwerking nodig.

> Maken van het REP door middel van een ontwerpgerichte integratie van alle vijf de pijlers en een bijdrage vanuit de Vijfde Pijler aan een toetsingskader voor het REP.
> Het verder met de gebiedspartijen vertalen en uitwerken van het Ontwikkelbeeld tot een gedragen Visie Groen & Landschap met concrete ontwikkelprincipes. Het resultaat dat nu voorligt is daarvoor een eerste aanzet. In de uitwerking moet duidelijker worden welke gebieden (scheggen en robuuste routes) geschikt zijn voor nieuwe recreatieve ontwikkelingen en voor natuurontwikkeling, wat het laadvermogen is voor de diverse gebieden, welke concrete gebiedskansen er zijn, etc.
> Uitwerking van financiering en governance voor de realisatie van het Ontwikkelbeeld, bijvoorbeeld door de vorming van een Groenfonds of Gebiedsakkoorden. Het gaat ook om onderzoek naar de kansen en mogelijkheden voor nieuwe verdienmodellen voor agrariërs.

Achtergronden bij de verkenning U16 vijfde pijler Groen & Landschap

Dit is het tweede deel van het rapport Ontwikkelbeeld Groen & Landschap. Het bevat achtergronden bij het uitgevoerde onderzoek. Ingegaan wordt op de voorziene veranderingen van het landschap en de gedeelde ambities voor groen en landschap in de U16. De deelthema's worden toekomstgericht beschreven en de afbeeldingen van de gemaakte GIS-kaarten zijn aan het eind opgenomen. In de bijlage treft u een verantwoording aan van de in dit rapport gebruikte cijfers voor de kwantitatieve opgave.

U16 Ambities en opgaven Groen en Landschap

De U10 gemeenten, aangevuld met vier landelijke gemeenten, werken als U16 aan het ruimtelijk economisch programma, het REP. Het betreft de gemeenten Bunnik, De Bilt, Houten, IJsselstein, Nieuwegein, Stichtse Vecht, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Vijfheerenlanden, Wijk bij Duurstede, Woerden en Zeist. Aangevuld met Lopik, Montfoort, Oudewater en De Ronde Venen. De provincie Utrecht is ook betrokken.

Binnen het REP zijn 5 pijlers benoemd: wonen, mobiliteit, energie, economie en groen & landschap. De druk op groen en landschap is groot en tegelijk is het een kracht van de provincie Utrecht. Zonder groen en landschap geen vitale regio. De U16 draagt met dit Ontwikkelbeeld bij aan een krachtige regio. Door de beleidsfocus op gezondheid, klimaatverandering en de voorziene schaalsprong van het stedelijke gebied ontstaat een momentum voor groen en landschap om kansen te benutten.

Er bestaan in het huidige gemeentebeleid lange termijn ambities die betrekking hebben op de vijfde pijler. De gedeelde hoofdlijnen daarin zijn :

- Groen is een basisbehoefte en dient voor alle inwoners bereikbaar te zijn.
- Bodem en cultuurhistorie dienen als palet voor kwaliteiten en als ordenend principe.
- Erfgoed en landschapsbeeld: kernkwaliteiten gebruiken, behoud door ontwikkelen, Unesco werelderfgoed zichtbaar en beleefbaar maken.
- Groen in de etalage zetten, gebruik zonering om de druk te verdelen en kansen te benutten van recreatie/toerisme voor de kernen.
- Groene impuls voor het landschap van stads- en dorpsrandzones en het behouden van parkachtige landschappen van formaat om te voorkomen dat kernen aan elkaar groeien. Uitbreiding Natuur Netwerk Nederland, kerngebieden, robuuste ecologische verbindingen en de natuurbeleving in/om de stad.
- Ruimte voor innovatieve duurzame landbouw en goede invulling van voormalige agrarische bestemmingen met woon-, zorg-, en recreatiefuncties, energie en kleinschalige bedrijvigheid. Aanpak bodemdaling.
- Klimaatneutraal in 2035 – 2050: waterveilig blijven, tegengaan van wateroverlast, verdroging en hittestress, CO_2- en energieneutraal worden.
- Stad-landrelaties: maak hoogwaardige routes en (OV)poorten, verbinden van landgoederen.
- Financieringsmodellen zijn nodig voor beheer en ontwikkeling van bestaand en nieuw groen en landschap bij de voorziene schaalsprong. Dat kan bijvoorbeeld door een algemene financiering van overheden, initiatiefnemers en gebruikers en daarnaast via ruimte voor ruimte regelingen, energiewinning of een groenfonds. De uitwerking hiervan is een vervolgopgave.

Het Landschap verandert

Maatschappelijke wensen en nieuwe ruimtevragers bouwen mee aan de nieuwe lagen. Er is ook ‘Landschapspijn’ over de gestage teloorgang van het karakter van het landelijk gebied. Dit wordt veroorzaakt door veranderingen in de ‘eigen’ pijler zoals lokale groeninitiatieven, de verandering van de landbouw en het ontstaan van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB’s), de ontwikkeling van Unesco werelderfgoed, klimaatverandering en de afname van biodiversiteit. Andere opgaven komen voort uit bereikbaarheidsprojecten, nieuwe werkmilieus, recreatiebehoeften, de wens naar een gezonde leefomgeving, de woningbouwopgave en regionale energiestrategieën.

De ambities en de veranderingen van het landschap leveren vraagstukken en dilemma's op voor de toekomst

- Belofte van een landschap dat integraal is en plaats biedt aan vele functies versus nu vooral monofunctioneel productiegebied, versnipperd en slecht bereikbaar.
- Lokale groei economie versus waarden van groen.
- Bodemdaling versus huidig systeem veenweidegebieden.
- Energie als verdienmodel of koekoeksjong?
- Er is te weinig kwantitatieve en kwalitatieve recreatieruimte. Gaat dit ten koste van landbouw, natuur, energie?
- Landbouw verandert. Toekomstgericht perspectief met of zonder de sector?
- 'Landschap van de Toekomst': het bouwen aan een nieuw soort landschap met water, natuur, energiewinning, landbouw en recreatie accommoderen of tegenhouden omdat het landschapspijn betekent?
- Er zijn vele wensen, maar hoe komen we tot een regionale basis voor de kosten van groen en landschap?

In Panorama Nederland pleit de Rijkbouwmeester voor kansen en innovaties op deze vraagstukken en een New Deal over voedselvoorziening en ontwikkeling van het landelijk gebied. In die geest is dit Ontwikkelbeeld opgesteld.

Koesteren en ontwikkelen

Tot 2040 maken Groen en Landschap in de U16 een heuse schaalsprong in kwaliteit en kwantiteit, net als de stedelijke omgeving. Een gezonde en concurrerende regio kan niet zonder hoogwaardig groen & landschap. Landschap wordt immers algemeen gezien als een onderdeel van het vestigingsklimaat. De verdichting van het stedelijke gebied voorkwam, en voorkomt nog steeds, een grote transformatie van het waardevolle landschap van de U16.

Wanneer er toch op termijn ruimte nodig is in het landelijke gebied, bijvoorbeeld voor energie, biodiversiteit, water, infra, woon-werklocaties of recreatie, dan zal dit met name worden gecombineerd tot het multifunctionele 'landschap van de toekomst'.

De Unesco Werelderfgoedgebieden (Stelling van Amsterdam, Nieuwe Hollandse Waterlinie en mogelijk de Limes), Nationaal park Utrechtse Heuvelrug met de landgoederenzone aan de flanken en de hoofdstructuren voor biodiversiteit, recreatiegebieden en landbouw dienen zo veel mogelijk als eenheden behouden te blijven. Eventuele nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan het behouden en versterken van de aanwezige kwaliteiten.

Stedelijke ontwikkeling is onlosmakelijk gekoppeld aan de ontwikkeling van groen en landschap. Alle ontwikkelingen (wonen, werken, mobiliteit, klimaat en energie) dragen bij aan het realiseren van het gewenste regionale Ontwikkelbeeld voor groen en landschap.

Zes lagen

Op basis van Landschapsontwikkelingsplannen, structuurvisies en omgevingsvisies, provinciaal beleid en dat van de waterschappen zijn zes thema's feitelijk in kaart gebracht. Ze worden op de volgende pagina's getoond en toegelicht. Dit geeft een actueel beeld (tot en met 2021) van de huidige landschappelijke situatie en het vigerende groen- en landschapsbeleid. De datasets hiervan zijn als bijlage bij dit product gevoegd. Het Ontwikkelbeeld is een integrale weergave en toekomstgericht verhaal (2040) op basis van deze thema's.

Themakaart 1 Landschap

Het rijke palet aan landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten komt nog meer tot expressie. De kernkwaliteiten van de landschappen zijn vertrekpunt bij de gezamenlijk te maken keuzes en de verdeling van ruimtelijke opgaven.
Het landschap van de U16 als geheel bestaat uit drie grote eenheden:

- De Utrechtse Heuvelrug met bossen en stuwwallen en haar flanken
- Het open veenweidelandschap met unieke cope-ontginningen
- Het rivierengebied met kommen en stroomruggen

De drie grote landschappelijke eenheden zullen in de toekomst transformeren. Dit levert nieuwe kwaliteiten op. De themakaart landschap laat ook een verdere onderverdeling van landschaptypen zien. De kernkwaliteiten hiervan zijn richtinggevend voor ontwikkelingen.

Themakaart 2 Cultuurhistorie

De U16 kent een rijk verleden waarvan veel in het landschap nog afleesbaar is. Er zijn talrijke monumenten, buitenplaatsen, grafheuvels, historische waterlopen en wegen, unieke verkavelingen en oude waterlinies. De verhalen over verleden, heden en toekomst van Utrecht die besloten liggen in de groene ruimte worden gekoesterd. ‘Behoud door ontwikkeling’ is het devies voor al dit cultuurhistorisch erfgoed om het levend te houden.

Zonder afbreuk te willen doen aan de vele waarden, zijn er in de U16 een aantal overstijgende cultuurhistorische structuren die gekoesterd worden als de pronkjuwelen. Dit zijn de Oude Hollandsche Waterlinie en de Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limeszone (de laatste twee zijn genomineerd voor Unesco Werelderfgoed), de Stelling van Amsterdam (Unesco Werelderfgoed) en de landgoederenzone van de Stichtse Lustwarande in combinatie met de ridderhofsteden van Langbroekerwetering en de buitens in de Vechtstreek. Ook de Utrechtse vestingsteden IJsselstein, Leerdam, Montfoort, Nieuwersluis, Oudewater, Utrecht, Vianen, Wijk bij Duurstede en Woerden zijn van unieke waarde.

Themakaart 3 Natuur

De biodiversiteit staat ernstig onder druk. Natuurontwikkeling staat daarom weer hoog op de agenda. De grote natuureenheden worden sterker door ze fysiek, of met stepping stones te verbinden. De belangrijkste robuuste ecologische verbindingen zijn de Utrechtse Heuvelrug met haar flanken tussen de rivieren en het IJsselmeergebied, het rivierengebied zelf en de natte verbindingszone tussen Delta en IJsselmeergebied door het Groene Hart. Ecologische verbindingszones in stad en land kunnen worden gerealiseerd door het combineren van opgaven uit de andere pijlers. Het landschap wordt rijker met gezondere boerensloten, een terugkeer van kleine landschapselementen, betere benutting van randen en gradiënten, meer en divers bos, meer stadsnatuur, groenere erven en aaneengesloten wildernis langs de rivieren en beken. Natuur is veelal beleefbaar en toegankelijk, maar natuur heeft ook een intrinsieke kwaliteit en er zijn daarom ook stille gebieden waar geen mensen komen.

Themakaart 4 Landbouw

In de U16 is een agrarische hoofdstructuur van drie grootschalige gebieden met een sterke landbouw: het veenweidegebied met melkveehouderijen,

het Kromme Rijngebied met veel fruitteelt en het Landbouwontwikkelingsgebied bij Maarsbergen. In de U16 blijft ruimte voor innovatieve en duurzame landbouw. De transitie in de landbouw is nauwelijks te beïnvloeden. Intensivering, schaalvergroting en verbreding zijn doorgaande processen. Boeren blijven mede-beheerders van het buitengebied. Er zal voldoende ruimte moeten blijven voor een vitale landbouw die actief meehelpt om de vraagstukken aan te pakken van biodiversiteit, klimaatverandering (blauwe diensten) en de energietransitie. Voormalige agrarische bestemmingen (VAB's) bieden ruimte aan de andere pijlers. In het gemixte Landschap van de Toekomst liggen kansen voor nieuwe verdienmodellen, het wisselgeld voor extensivering op sommige plekken waarbij het behoud of het scheppen van nieuwe ruimtelijke kwaliteit voorop staat.

In het veenweidegebied speelt het vraagstuk van bodemdaling. Op korte termijn wordt met onderwaterdrainage de bodemdaling geremd, op lange termijn zal de landbouw zich hierop moeten aanpassen en zal hierdoor het landschap veranderen. Delen zullen vernatten en moeten extensiever worden beheerd. Om te zorgen dat agrarische bedrijven met minder koeien per hectare kunnen bestaan, zijn nieuwe verdienmodellen nodig. Energiewinning is een kansrijke extra inkomstenbron.

In het Kromme Rijngebied is een nieuwe balans gewenst tussen waterbeheer, de fruitteelt en natuurwaarden.

Themaakaart 5 Recreatie

Groen en Landschap zijn in Utrecht de basis voor gezond leven en buitensport. Een aantal recreatie- en natuurgebieden worden beter toegankelijk en bereikbaar via het routenetwerk. Door parels en kleine kernen onderling beter te verbinden met een fijnmazig en gebiedsdekkend netwerk van routes, wordt de vitaliteit van de kernen versterkt.

Robuuste groene recreatieve en ecologische verbindingen zijn nodig om stad en land beter te verbinden. De stad-landverbindingen worden op sommige plekken verbreed en creëren groene scheggen in en tussen de kernen. Hiermee wordt voorkomen dat de stads- en dorpsranden verrommelen en aan elkaar groeien. Bij het realiseren van dit netwerk, zijn de Utrechtse landschaps- en waterstructuren het leitmotif:

- De Limeszone met de Kromme Rijn en Oude Rijn
- De Hollandsche IJssel
- De landgoederenzone van Langbroekerwetering/ Stichtse Lustwarande en Vechtstreek met daarbij ook de Vinkeveense en Loosdrechtse plassen
- De rivier, dijken en uiterwaarden van de Lek

Bestaande recreatieterreinen krijgen een kwaliteitsimpuls. Door slim te zoneren (van stille kerngebieden tot routes en pleisterplaatsen voor reuring) blijven overlast voor inwoners en negatieve invloeden op de natuur beperkt.

Themakaart 6 Klimaat, water en bodem

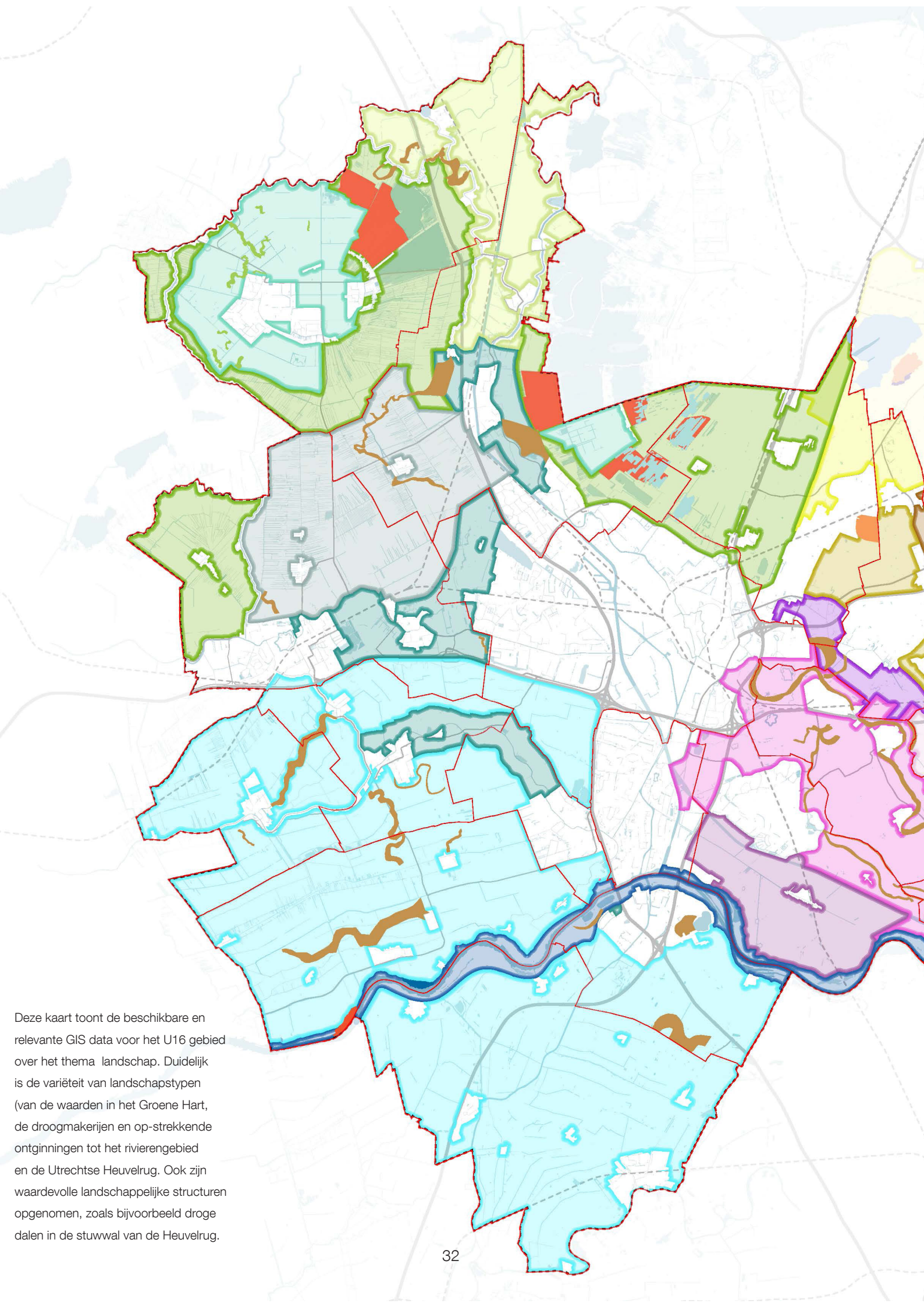
De ondergrond en bodemopbouw met de bijbehorende (grond)watersystemen zijn de basis voor het Ontwikkelbeeld. Met oog op klimaatverandering is meer ruimte nodig voor het vasthouden en bergen, vegetatie, groen in de stad en mogelijk bosaanplant om CO_2 af te vangen. De water- en klimaatopgave zal worden gecombineerd met de ontwikkeling van

groen & landschap. Meer groen in de stad helpt hittestress te voorkomen. We streven naar een spaarzamer gebruik van zoet water. De negatieve effecten van droogte worden tegengegaan door hemelwater te bufferen en watercirculatie te bevorderen. Verzilting in de Ronde Venen (Botshol) wordt bestreden. Grondwatersystemen van de Heuvelrug, de strategische grondwatervoorraden en drinkwaterwinningsgebieden en de ecologisch belangrijke kwelgebieden worden actief beschermd en gevoed. Voor drinkwaterwinning is er een uitbreidingsopgave in het oosten van de U16 (zie provinciale drinkwaterstrategie 2040). Belangrijke projecten in de U16: sterke lekdijken, zoetwateraanvoer voor de fruitteelt en het Groene Hart, waterbuffering op en aan de flanken van de Heuvelrug (vasthouden en infiltreren), tegengaan bodemdaling door onderwaterdrainage, slim peilbeheer en aangepaste landbouw. In de veenweidegebieden is waterberging nodig voor langdurige regenval, in het oosten van de U16 met name voor de opvang van piekbuien. Afspoeling van de flanken van de Heuvelrug is een probleem dat kan worden beheerst door aangepast grondgebruik en bos/natuurontwikkeling. Bij nieuwe stedelijke/ verharde gebieden moet tenminste 15-20% van de ruimte voor groen en water worden gereserveerd. De waterschappen werken met hun partners aan regionale klimaatstrategieën. Deze zullen inhoudelijk worden gekoppeld aan de uitwerking van de Vijfde Pijler en de ontwikkeling van het REP.

Themakaart 7 Kleine kernen en stad-landverbindingen

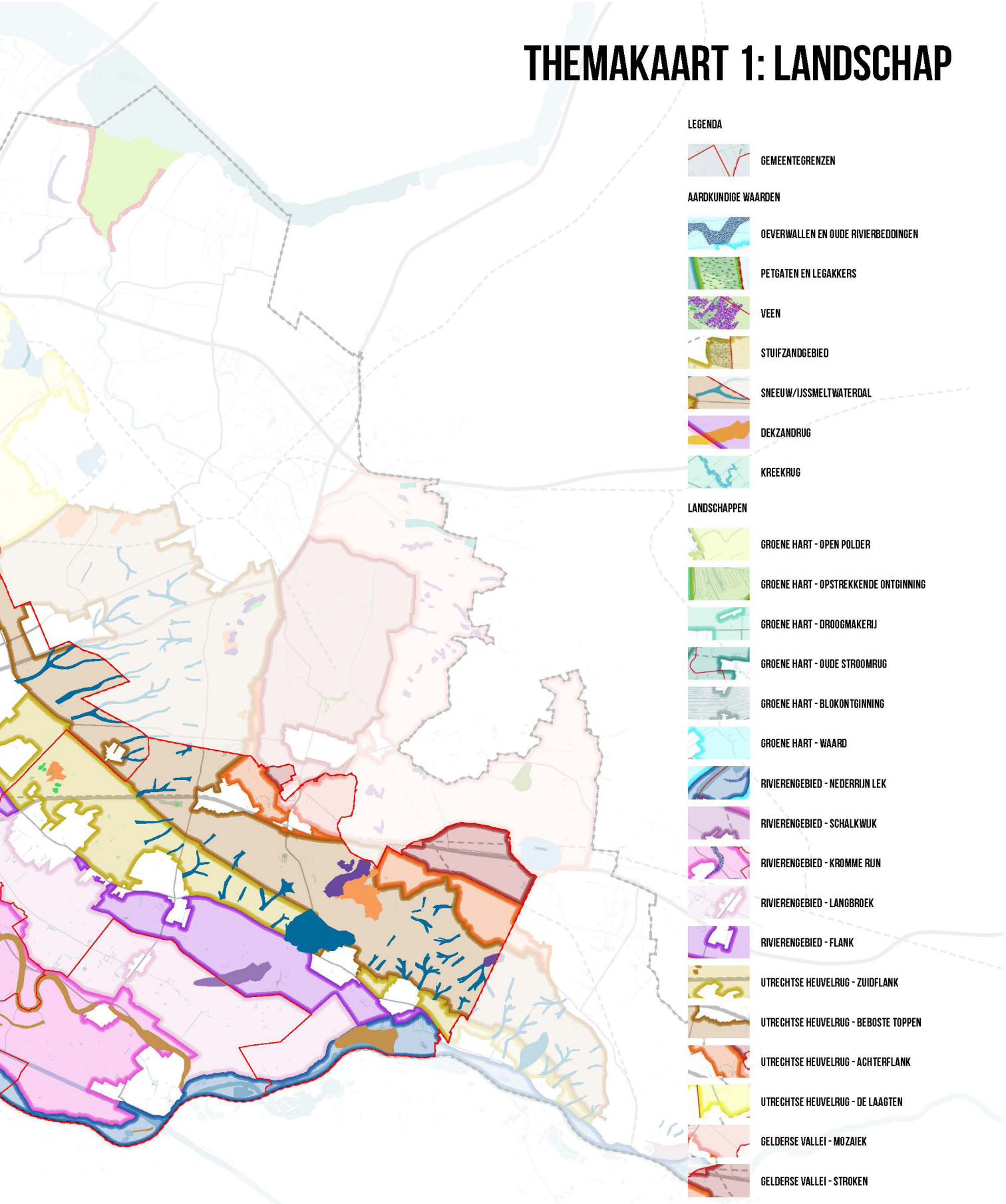
De economische vitaliteit van kleine kernen kan worden versterkt door kernen met groene routes te verbinden en pleisterplaatsen te creëren. De Ruimte voor Ruimte regeling kan worden ingezet om VAB's te slopen en hiervoor woningen te herbouwen in en om de kernen. Andere VAB's zijn juist heel geschikt voor werken in een groene omgeving. Het is afhankelijk van de situatie welk programma het beste past. Nieuwe woon-, en werklocaties zijn ook nodig in de toekomst. Deze ontwikkelingen moeten wel passen bij de maat en schaal van de dorpen/ kernen. Stedelijke en dorpse verdichting gaan voor uitbreiding.

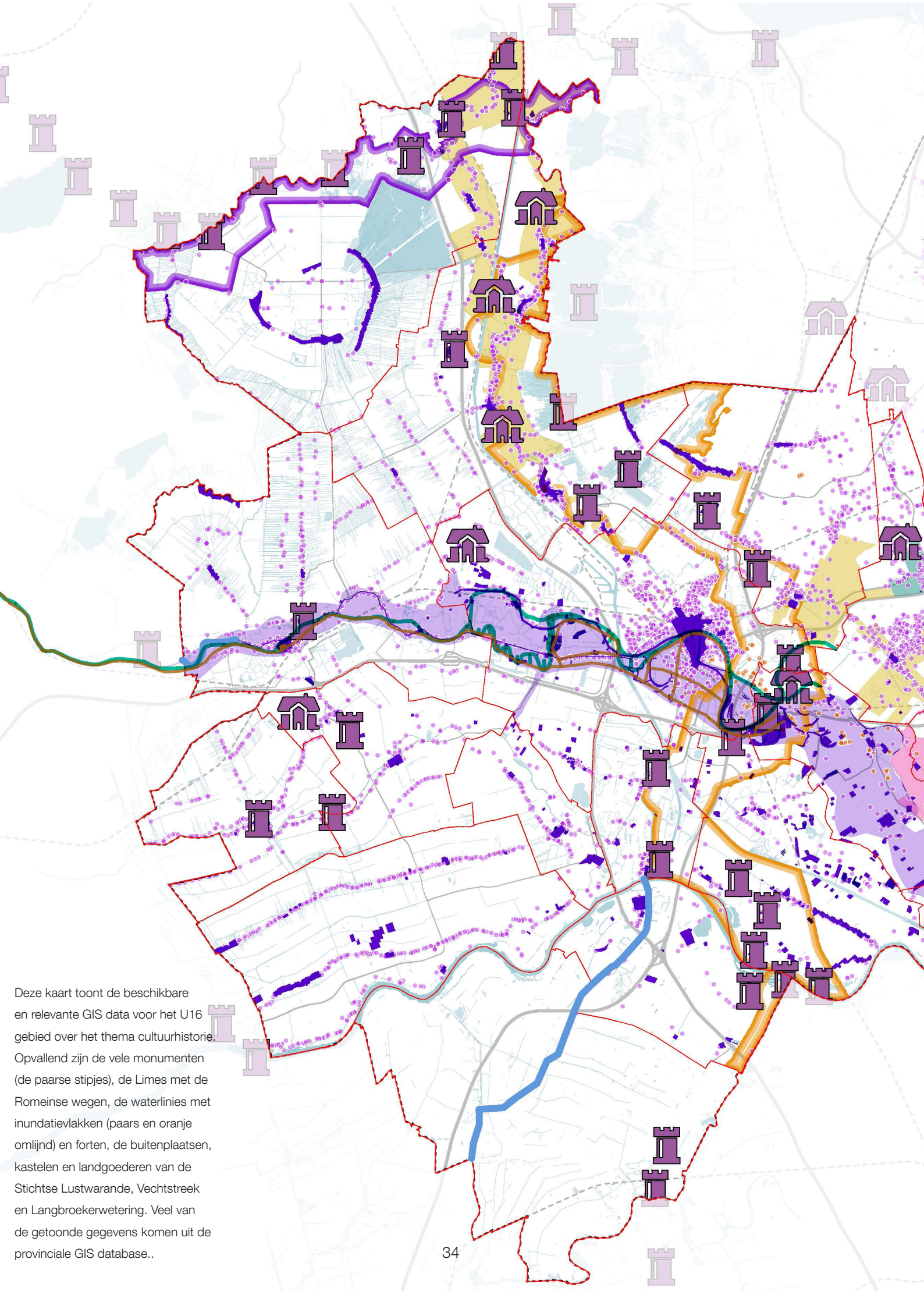
Het is ongewenst dat kernen via rommelige stads- en dorpsranden aan elkaar groeien. Met ruime groene scheggen en routes die kwalitatief zijn ontworpen, wordt verrommeling voorkomen en blijven stad en land herkenbaar en onderscheiden. Ook het Ringpark is bedoeld als een groene impuls van de elkaar overlappende stads- en dorpsranden. De groene scheggen en het Ringpark zijn goed te combineren en versterken elkaar. Horeca en voorzieningen zijn bij voorkeur zo gesitueerd dat ze de bestaande kernen economisch en qua levendigheid kunnen versterken.

Deze kaart toont de beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema landschap. Duidelijk is de variëteit van landschapstypen (van de waarden in het Groene Hart, de droogmakerijen en op-strekkende ontginningen tot het rivierengebied en de Utrechtse Heuvelrug. Ook zijn waardevolle landschappelijke structuren opgenomen, zoals bijvoorbeeld droge dalen in de stuwwal van de Heuvelrug.

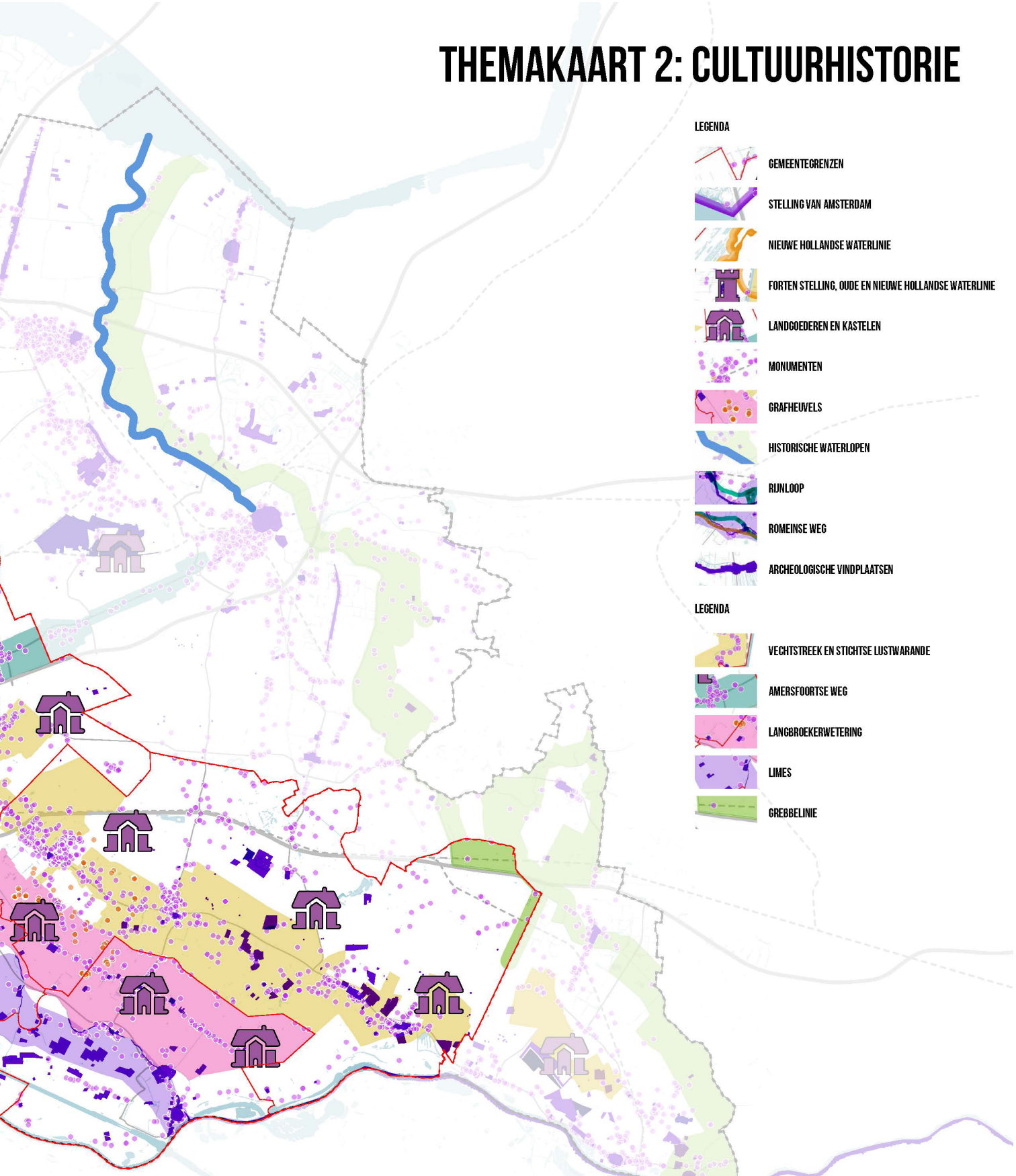
THEMAKAART 1: LANDSCHAP

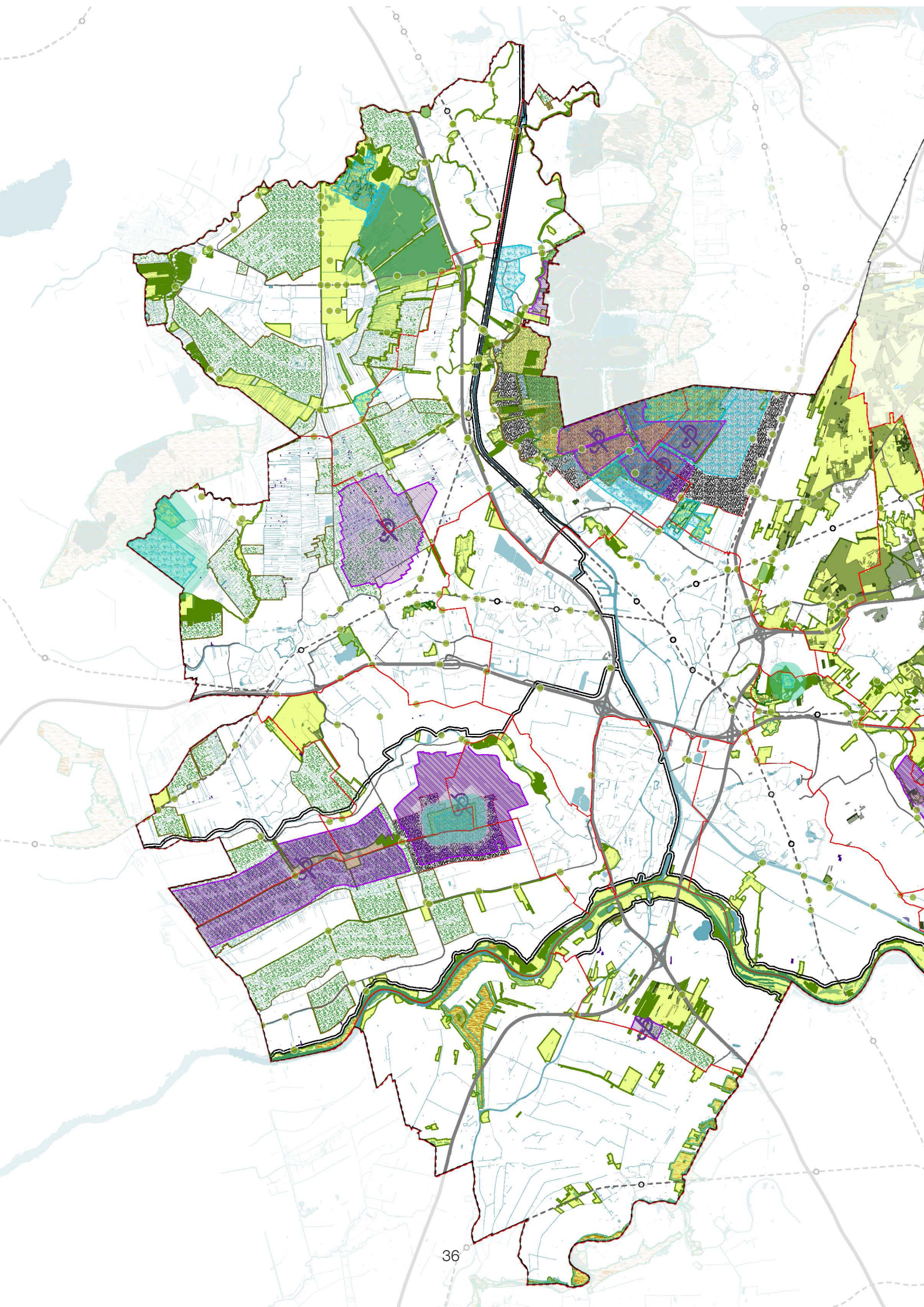

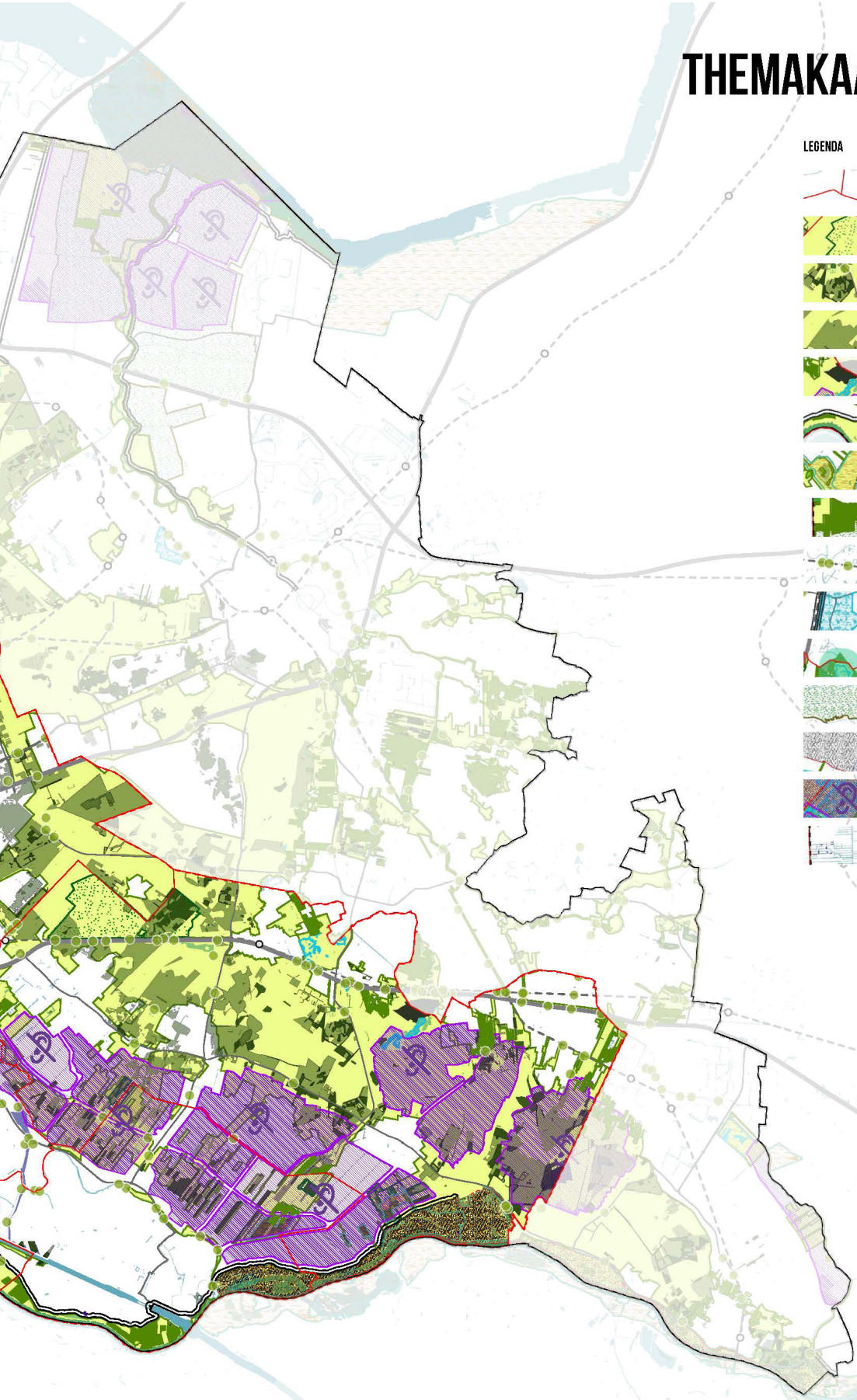
Deze kaart toont de beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema cultuurhistorie. Opvallend zijn de vele monumenten (de paarse stipjes), de Limes met de Romeinse wegen, de waterlinies met inundatievlakken (paars en oranje omlijnd) en forten, de buitenplaatsen, kastelen en landgoederen van de Stichtse Lustwarande, Vechtstreek en Langbroekerwetering. Veel van de getoonde gegevens komen uit de provinciale GIS database..

THEMAKAART 2: CULTUURHISTORIE

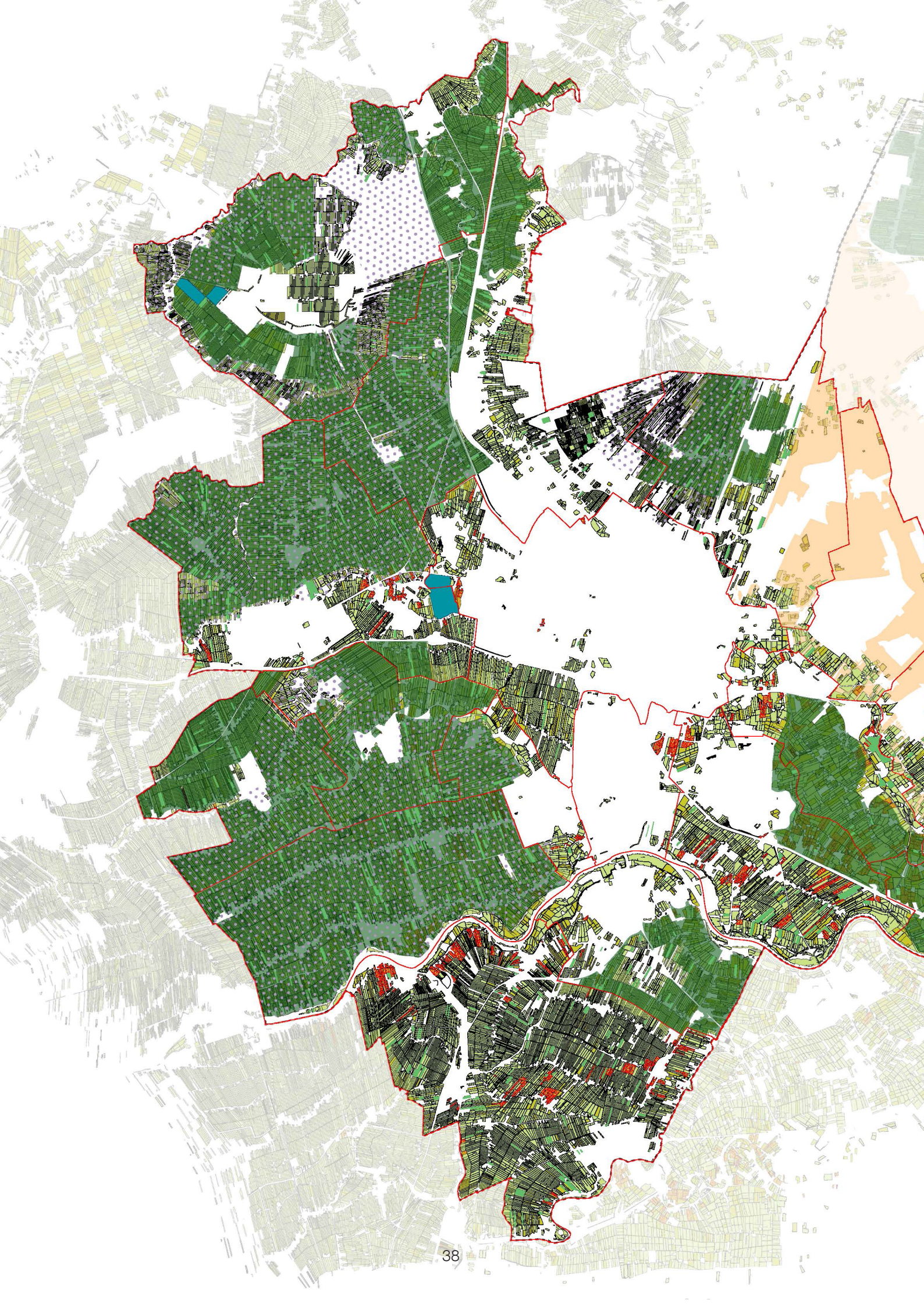
THEMAKAART 3: NATUUR

LEGENDA

- GEMEENTEGRENZEN
- A-LOCATIE BOS
- BOSRESERVAAT
- OUDE BOSGROEIPLAATS
- OUDE BOSKERN
- NATUURNETWERK NEDERLAND
- NATURA 2000
- GROENE CONTOUR
- ECODUCTEN EN FAUNAPASSAGES
- WATERPARELS
- NATUURPARELS
- WEIDEVOGELGEBIEDEN
- GANZENRUSTGEBIEDEN
- STILTEGEBIEDEN
- KLEINE LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN

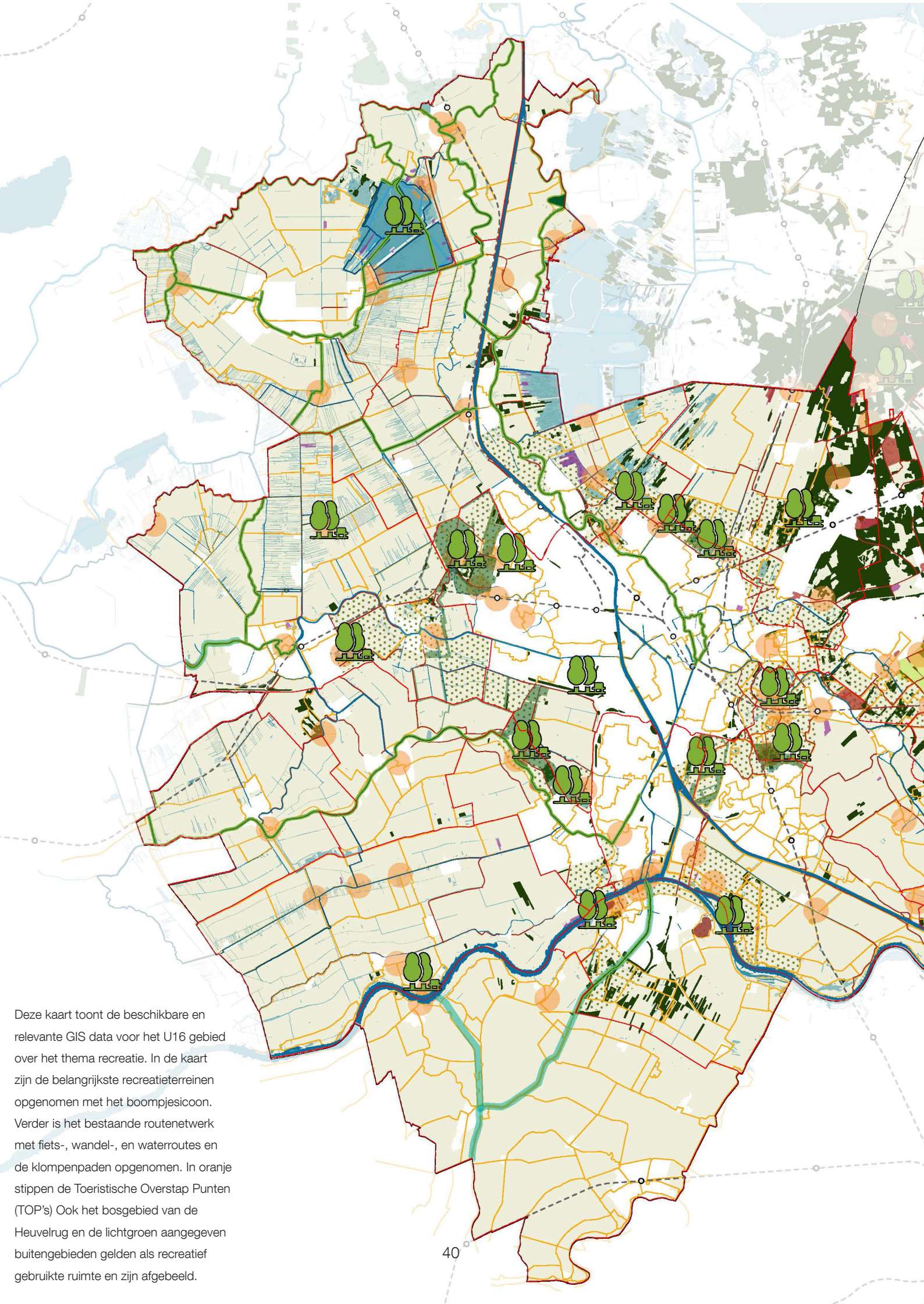
Deze kaart toont de beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema Natuur. Wat opvalt is de robuust natuurzone langs de Lek en de grote eenheden van de Heuvelrug en de flanken ervan. De paarse gebieden zijn stiltegebieden (oortje). De groene, korrelig aangegeven gebieden zijn weidevogelgebieden, de paarse korrelige gebieden zijn de ganzenrustgebieden. Lichtgroen is Natuurnetwerk Nederland en bruingroen is Natura2000 gebied. Donkergroene vlakken zijn de Groene Contourgebieden. Met blauwgroen zijn de (natte) natuurparels weergegeven. A-locatie bossen zijn de ecologisch meest complete bossen in Nederland.

THEMAKAART 4: LANDBOUW

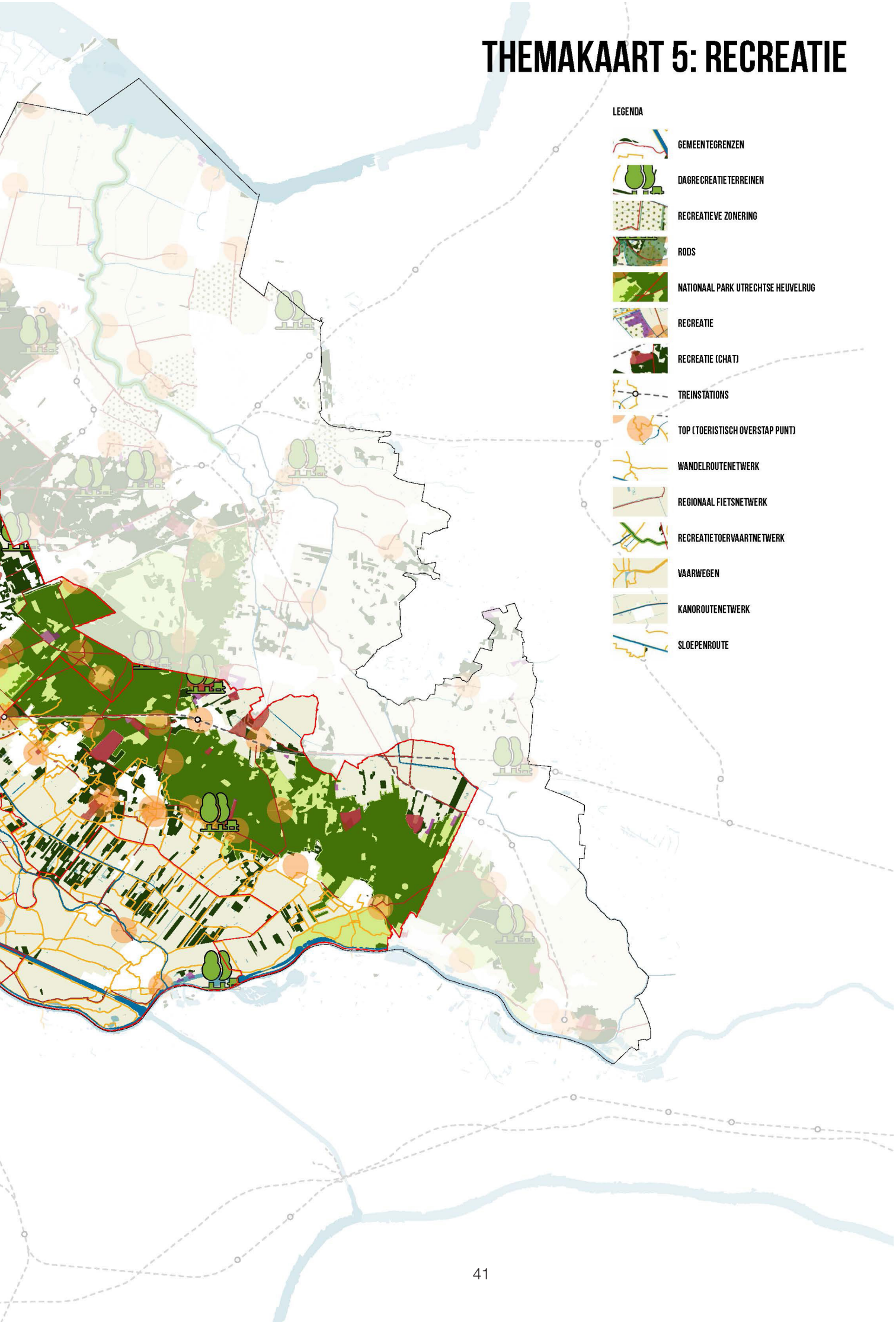

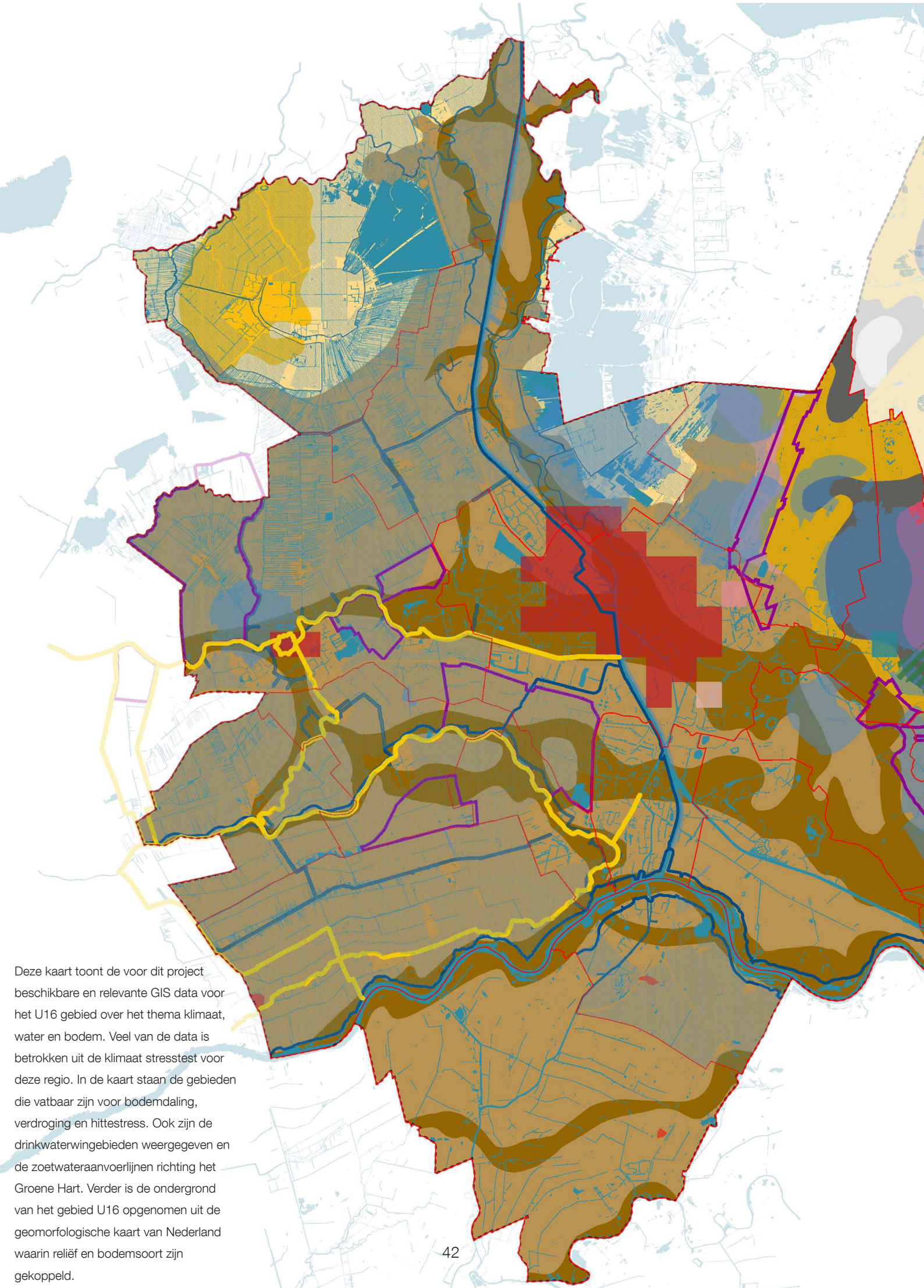
Deze kaart toont de beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema landbouw. De landbouwkaart toont de verschillende landbouwvormen van veeteelt tot akkerbouw en glastuinbouw op kavelniveau, teeltplan 2018. Verder zijn de landbouwgebieden aangegeven die volgens het vigerende beleid van 2018 ‘ontwikkelingsgebied’, of ‘stabiliseringsgebied’ waren. In het algemeen was er binnen dit project weinig of geen verdere GIS data beschikbaar over dit thema.

Deze kaart toont de beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema recreatie. In de kaart zijn de belangrijkste recreatieterreinen opgenomen met het boompjesicoon. Verder is het bestaande routenetwerk met fiets-, wandel-, en waterroutes en de klompenpaden opgenomen. In oranje stippen de Toeristische Overstap Punten (TOP's) Ook het bosgebied van de Heuvelrug en de lichtgroen aangegeven buitengebieden gelden als recreatief gebruikte ruimte en zijn afgebeeld.

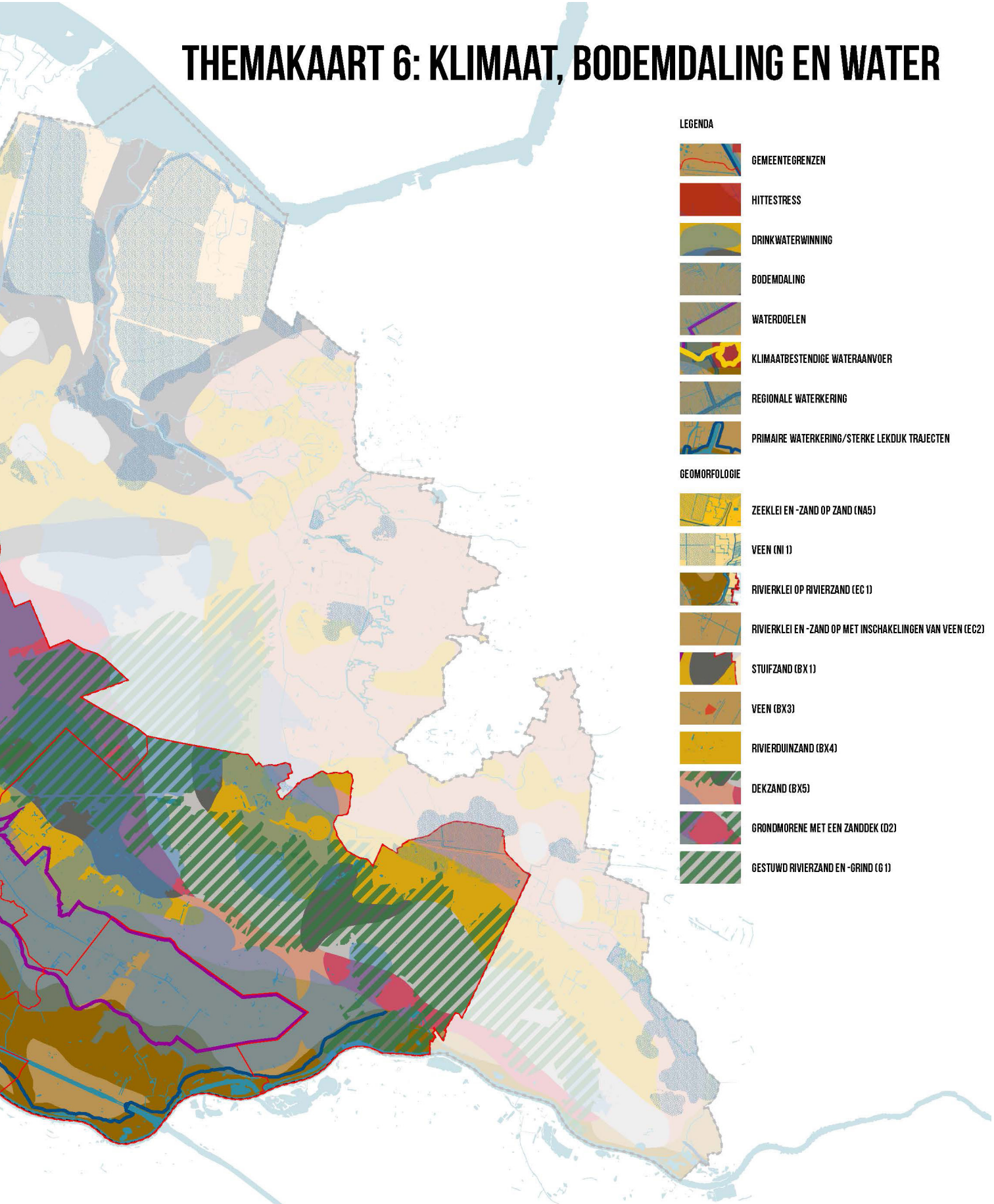
THEMAKAART 5: RECREATIE

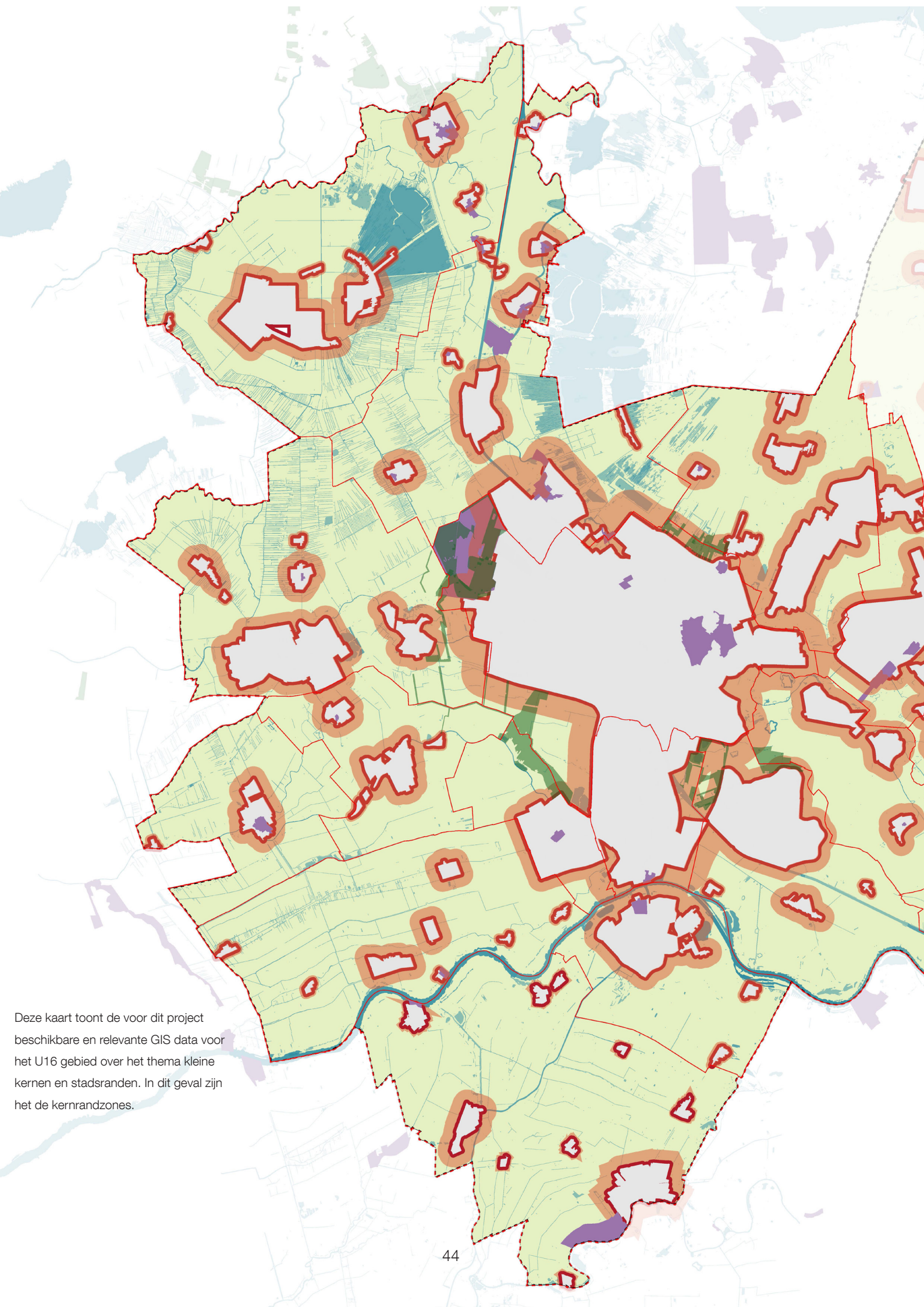

Deze kaart toont de voor dit project beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema klimaat, water en bodem. Veel van de data is betrokken uit de klimaat stresstest voor deze regio. In de kaart staan de gebieden die vatbaar zijn voor bodemdaling, verdroging en hittestress. Ook zijn de drinkwaterwingebieden weergegeven en de zoetwateraanvoerlijnen richting het Groene Hart. Verder is de ondergrond van het gebied U16 opgenomen uit de geomorfologische kaart van Nederland waarin reliëf en bodemsoort zijn gekoppeld.

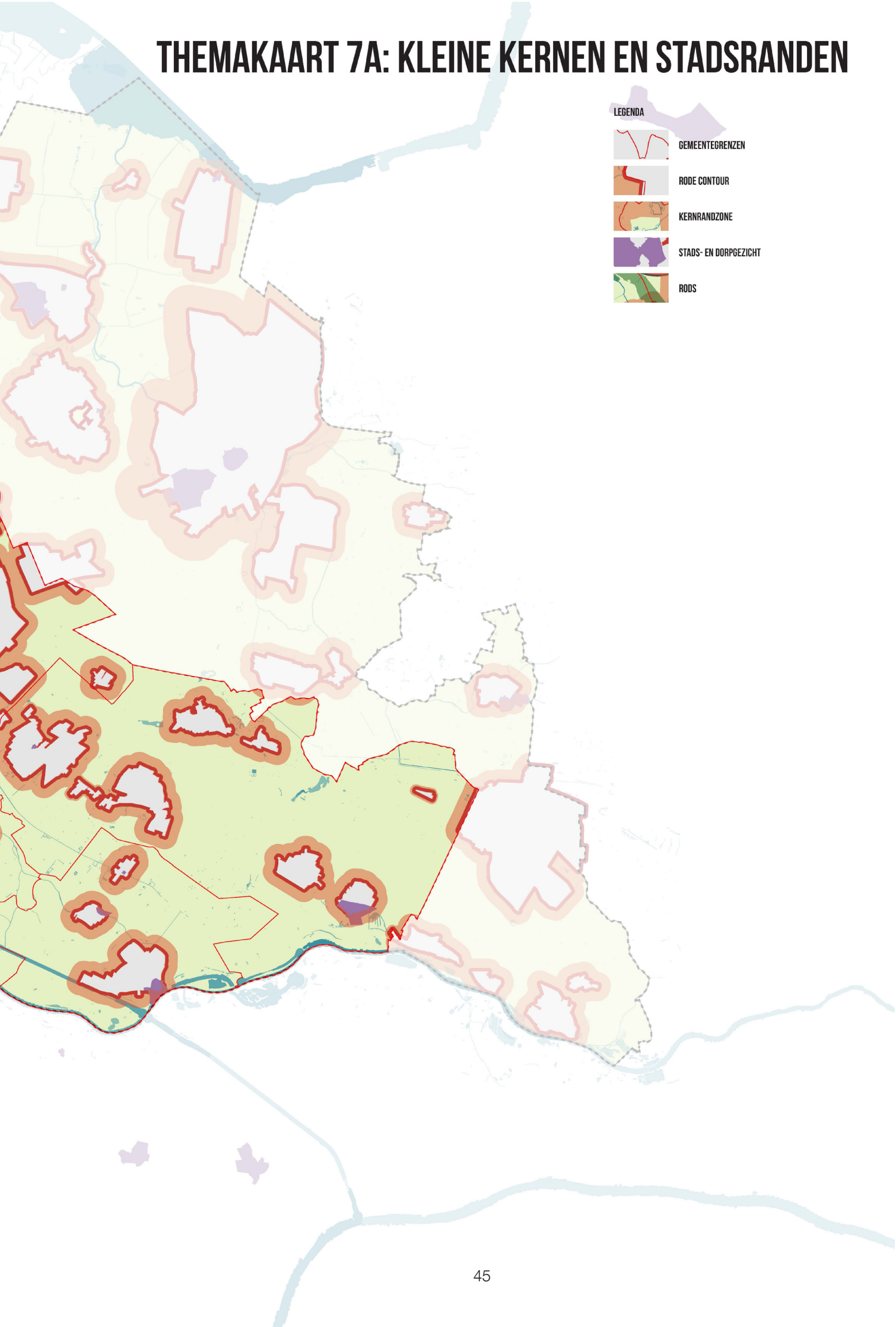
THEMAKAART 6: KLIMAAT, BODEMDALING EN WATER

Deze kaart toont de voor dit project beschikbare en relevante GIS data voor het U16 gebied over het thema kleine kernen en stadsranden. In dit geval zijn het de kernrandzones.

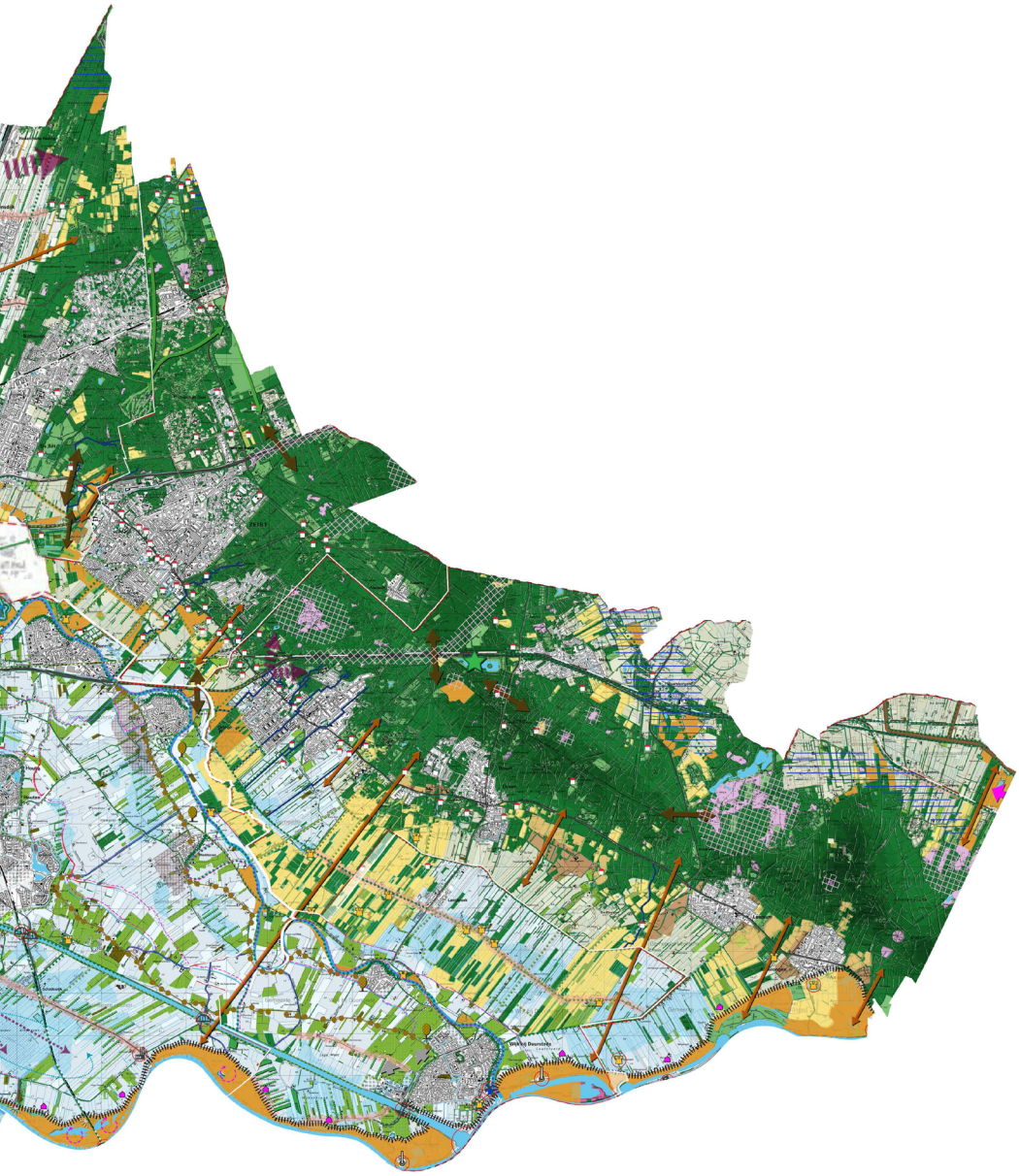
THEMAKAART 7A: KLEINE KERNEN EN STADSRANDEN

Deze kaart toont de voor dit project beschikbare en relevante data voor het U16 gebied over het thema kleine kernen en stadsranden. Dit is de samengestelde kaart van alle landschapsontwikkelingsplannen (LOP's). Het betreft hier geen GIS-data maar tekeningen. De kaart is dus een aaneenschakeling van plankaarten. De legenda's zijn verschillend en beschikbaar per LOP.

THEMAKAART 7B: KLEINE KERNEN EN STADSRANDEN (LOPS)

Bijlage

Toelichting kwantitatieve opgave U16

De onderstaande gegevens voor 2040 komen voornamelijk uit de rapportages van de andere vier pijlers van het REP-project van U16, aangevuld met landelijke en provinciale gegevens en aannames van BVR.

Wonen (Bron: REP U16 pijler):

- 750 ha.
  - > Zoekopgave 30.000 woningen á gemiddeld 40 wo/ha
  - > Bestaande plannen is 69.900 woningen

Werken (Bron: REP U16 pijler):

- 750 ha., waarvan 56 ha. Bedrijventerrein
  - > Cijfers U10/U16: 56 ha. Bedrijventerrein, aanbod kantoren genoeg, groei informele werklocaties.
  - > Aanname BVR 1 woning = 1 baan, 1ha. Wonen = 1 ha. Werken (bedrijven, kantoren, stedelijk/informeel)

Voorzieningen (aanname BVR):

- 180 ha.
  - > Aanname 25% ruimte voorzieningen (scholen, sport, etc.)
  - > Berekend over zoekopgave van 30.000 woningen

Gezonde verstedelijking: (diverse bronnen)

- 225 ha binnen het verstedelijkingsgebied van de woningbouwopgave 2040.
  - > Groennorm van 75m² groen/huishouden (per woning) (Dit is een gangbare landelijke norm uit de Nota Ruimte op basis van een advies van de Raad voor de Leefomgeving)
  - > Berekend over de zoekopgave van 30.000 woningen
  - > Met het oog op de groeiende bevolking wordt het tekort aan wandelpaden geschat op 149 kilometer, aan fietspaden op 47 kilometer en aan recreatiegebied op 550 hectare (Stuurgroep RodS Utrecht, Infographic Utrecht Buiten, 2017). Dit geldt specifiek voor het meer stedelijke deel van de U16. Het gebied Utrecht buiten is niet hetzelfde als de U16 (Stuurgroep RodS, Infographic Utrecht Buiten, 2017). Was gebaseerd op de restopgave Recreatie om de Stad Utrecht.
- Deze 550 hectare bestaat uit het wegwerken van het achterstallige tekort, een plus de opgave gekoppeld aan nieuwe stedelijke ontwikkelingen in de regio tot 2030. Omdat de regio Utrecht sneller groeit dan destijds was voorzien, en blijft doorgroeien tot 2040, is er een extra behoefte voorzien voor de periode 2030-2040. Echter de huidige opgave van 550 ha recreatief groen is al moeilijk te realiseren. Het voorstel is daarom om voor de toekomstige extra behoefte in te zetten op groenblauwe verbindingen en multifunctionele recreatieve landschappen door landschappelijk ontwerp gericht op een hoge recreatieve gebruiks- en belevingswaarde (groene scheg/recreatieve zone).

- 5.000 ha. Bereikbare grote groengebieden (uitloopgebied)
  - > Grote groengebieden: 500 m² per huishouden, bereikbaar binnen 5 km. afstand (Bron: Stichting Recreatie, kennis en informatiecentrum, Rood en Groen in balans, 2001).
  - > Berekend over de volledige woningbouwopgave van 100.000 woningen in de U16
  - > In deze benodigde 5.000 ha, is ruimte voor functiemenging, mits met versterking van de belevingswaarde, meerdere opgaven gecombineerd kunnen worden. Waarbij behoud en versterking van kwaliteit het uitgangspunt is voor de ontwikkeling van het desbetreffende gebied is.
  - > Voor uitbreiding van recreatief medegebruik wordt in eerste instantie gekeken naar de zone binnen 5 km van bebouwd gebied. Hiervoor is deze circa 5.000 ha nodig met een goede recreatieve dooradering. In deze groene gebieden gaat het om recreatief medegebruik in het landelijk gebied, dus toegevoegd aan de functie agrarisch of natuur. Hierbij kan gedacht worden aan het slim uitbreiden van bestaande paden en routes en incidenteel extra voorzieningen, ook met het oog op de zonering van het recreatieve medegebruik gerelateerd aan de natuurwaarden. (Met aard en omvang van recreatieve voorzieningen kan de recreatiedruk gezoneerd worden.)

Natuur

- De opgave natuur provincie is: 800 ha. nieuwe natuur (NNN) + 3.000 ha. groene contour. (Bron: Provincie Utrecht)

Energie (Bron: REP U16 pijler):

- 8.000 ha. Tot 16.000 ha.
  - > Opgave 2050 = 49,3 (ingrijpend scenario) tot 126,4 Petajoule (PJ) (0-scenario)
  - > Opgave duurzaam opwekken elektriciteit = 20 tot 40 PJ
  - > 25 windmolens = 1 pj, 400 ha zonneweides = 1 pj
  - > Hindercontour/ ruimtegebruik zon en wind vergelijkbaar

Bodemdaling (Bron: provincie Utrecht)

Bodemdaling is een opgave waar rekening mee gehouden moet worden bij huidige en toekomstige functies en gebruik. Bodemdaling speelt een rol in nagenoeg de gehele regio.

- 30.000 ha.
  - > Dit komt overeen met 0,43 MT CO2/jaar

Literatuurlijst

Gebruikte literatuur

Provincie Utrecht (2011), Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen, koepelkatern

Provincie Utrecht (2018), Koersdocument POVI

Ministerie van VROM, Nota Ruimte, 2004

Nationale Omgevingsvisie 2019

U16 (2018), Rapporten REP pijlers energie, economie, wonen

Provincie Utrecht (2017), De Staat van Utrecht, special Groen in en om de Stad

Stuurgroep RodS (2017), Infograpic Utrecht Buiten

GIS data van de U16 gemeenten en de PRSV Provincie Utrecht

Landschapsontwikkelingsplannen van de U16 gemeenten, zoals Landschapsontwikkelingsplan Kromme Rijngebied + (Brons en Partners 2009)

Provincie Utrecht (2019), Klimaateffectatlas, Aveco de Bondt

Staatsbosbeheer, (2018), Een groen en gezond Koersdocument Uitwerking van de visie ‘Groen en Gezond’ van de Utrechtse natuur- en milieuorganisaties, ten behoeve van het Koersdocument, op weg naar de provinciale Omgevingsvisie

Masterplan Hollandsche IJsel, 2018

Site Urban Development (2018), Locatieonderzoek woningbouw regio Utrecht; de opgave, in opdracht van U16

Site Urban Development (2018), Locatieonderzoek woningbouw regio Utrecht: Potentiële locaties, een eerste verkenning, in opdracht van U16

Vereniging Deltametropool (2018), NL CS; de knooppunten van de regio Utrecht uitgelicht, in opdracht van provincie Utrecht en U10

Generation Energy, Quintel (2018), energietransitie - regio u16 een verkenning van energieverbruik en potenties, in opdracht van U16

Rienstra beleidsonderzoek en beleidsadvies BV, NEO (2018), verdieping economisch beeld u10 eindrapportage, in opdracht van U10

Rienstra beleidsonderzoek en beleidsadvies BV (2018), uitdieping economisch beeld u10: ruimtelijke vertaling werklocaties, in opdracht van U10

Disclaimer

De kaartenset van de inventarisatiekaarten heeft als functie om bij ruimteclaims snel inzicht te krijgen in de gelaagdheid van het gebied en het vigerende beleid voor groen & landschap. Het geeft dus een indicatie van wat er op de plek allemaal speelt en wat mag en niet mag. Het geeft geen inzicht in wat er zou kunnen. Op een aantal punten is geen informatie aangeleverd en dit is dus ook niet opgenomen in de kaarten. Er zijn door BVR enkele verschillen geconstateerd tussen de begrenzingen die zijn aangeleverd door de provincie en door de gemeenten. Voor de meest actuele informatie en achtergronden van de getoonde (beleids-)informatie verwijzen we naar de bronnenlijst en de betreffende gemeente.

De kaartenset is zo volledig mogelijk gemaakt als mogelijk binnen het bestek van de opdracht. Er is gebruik gemaakt van rechtstreeks aangeleverde GIS data. Tijd voor eigen BVR onderzoek of het vertalen van documentatie naar GIS kaarten was er niet. BVR is niet verantwoordelijk voor het beheer van de datasets.

Colofon

Ontwikkelbeeld Vijfde Pijler Groen & Landschap
In opdracht van de U16

BVR adviseurs ruimtelijke ontwikkeling
31 juli 2019

